

tionis, possent cum phantasmate efficacius operari, quam solus intellectus agens hominis, & ita producere speciem intelligibilem perfectionem, & distinctius representarent quidditatem.

Ad argumenta. Ad primum dico, quod non frustra custodit hominem, quia potest circa intellectum eius, docendo per signa sensibilia, efficacius aliquid facere, quam homo, & recte aliquid operando circa phantasmam, & forte circa intellectum possibilem, secundum ultimum modum. Dato etiam, quod nullum istorum possit esse, adhuc non frustra esset custodia eorum, quia custodunt nos a malis impugnationibus demonum, secundum quod dicit Hieronymus in homilia super illud Matth. 18. *Angeli eorum semper vident &c. neque etiam turba posset esse vira mortalium*, quare eum ibi.

Ad secundum, consequentia non valet, quia istud passum inferius, non est capax pro statu isto ab illo agente: & hoc, quia passum est impeditum pro statu isto, ut aliquid tale recipiat, unde ista impotentia non est ex defectu potentie activae Angeli, vel ex impotentia virtutis passivae intellectus nostri, absolute in recipiendo; sed ex impedimento, pro statu isto. Per hoc patet ad utramque probationem consequentiam. Activum enim potest agere in passivum, quando non est impediendum a receptione formae, ad quam agit tale agens, sed dum est impeditum, non potest agere potentia propinqua, licet possit agere potentia remota. Et si dicas, tunc non posset Deus pro statu isto, immediate agere in intellectum nostrum tunc phantasmate. Dico, quod consequentia non valet, quia illud impedimentum pro statu isto, scilicet ordo inter potentias interiorer, subest causalitati Dei, non autem causalitati alicuius creaturae, & ideo culibet creaturae, quae praesupponit istum ordinem, est impedimentum: non autem Deo, vel ad Deum, qui est super istum ordinem. Ad ultimum patet, quod sensibilia possunt immutare intellectum pro statu isto: non autem mere intelligibilia. Non quia illa non sunt activa; nec quia intellectus noster non est passivus, respectu eorum absolute, sed quia pro statu isto impediuntur ne pariaturs vel recipiat a talibus immediate. Amoto autem tali impedimento, tunc recipit, sicut est in beatitudine: tunc loquitur Angelus homini beato, & homo beatus alii homini beato, sicut dictum est prius Angelum loqui intellectui aliter Angelo, quia tunc secundum promissum Salvatoris, in Matthaeo, (a) *Erunt sicut Angeli Dei: cui laus & gloria, &c.* Et ex hoc patet quare Doctor non potest causare scientiam in discipulo. Non propter defectum virtutis activae in scientia docentis, sed propter capacitatem intellectus discipuli pro statu isto, pro quo habet impedimentum, ne sic immutetur, quia pro statu isto determinatur ad phantasmata, sicut ad ipsum invariantia, sicut dictum est.

HÆC

p. Mat. 22. & Mat. 12.

HÆC DE ANGELICÆ NATURÆ CONDITIONE, &c.

DISTINCT. DUODECIMA.

Circa Distinctionem duodecimam, in qua Magister agit de creatura pure corporali, quarantur duo de principio materiali. **Primo**

QUÆSTIO PRIMA.

Vtrum in substantia generabili, & corruptibili sit aliquæ entitatis positio, & realis distinctio a forma?

Arguitur, quod non. Philof. 7. Metaphys. (a) *Materia non est quid, nec quale, & sic de aliis Predicamentis: ergo non continetur sub aliquo istorum, quibus ens dividitur, & distinguitur: ergo non distinguitur a forma: forma enim substantialis est substantia. Sed dices, quod non est ens actu, sed tantum est ens in potentia. (b) Contra, materia non est materia in potentia, quia materia non est in materia: nec est forma, ut dictum est: nec compositum, & sic de aliis: ergo nihil.*

(c) *Confirmatur, si materia est ens in potentia, aut est in potentia materia, aut in potentia forma, aut in potentia compositum, non est in potentia forma, nec compositum, quia utroque posito in esse, non esset materia: similiter posito in esse, quod esset alterum istorum, nullum sequeretur impossibile, quia possibile posito in esse, &c. Bostem modo materia, non est in potentia materia, quia tunc materia non esset materia, & ens per se non dicitur pluribus modis, patet secundo de anima: igitur materia non est ens in potentia, &c.*

Præterea, s. Phyl. (d) *Quod movetur est, sed quod generatur non est* (per hoc volens probare differentiam generationis a motu) igitur oportet, quod intelligatur ibi eodem modo esse, in secundo negative, & in primo affirmative, sed esse, quod affirmatur de eo, quod movetur, est esse in potentia, quia motus est actus entis in potentia secundum quod huiusmodi, (e) 3. Phylorum: ergo esse, quod negatur de eo, quod generatur, est esse in potentia: igitur materia, quæ est subiectum generationis, non est ens in potentia, quia argumentum non procedit de termino generationis, sed de subiecto; quia de termino motus non est verum dicere, quod sit, sicut nec generationis, dum est in generari. Cum igitur materia non sit ens in actu, nec ens in potentia: ergo est nihil. Præterea, 1. Phyl. (f) *materia non est scibilis, nisi in analogia ad formam. Sed si esset*

a Text. com. 3. b Ricard. ubi Inf. c Addit.
d Text. 2. Text. 8. e Text. 6. f Text. 69.

aliter per se ens sine entitate formæ, siue ens distinctum a forma: esset per se intelligibilis, ergo.

Præterea, si materia esset aliquid, esset aliquis actus, quia ens positivum extra animam, actus quodam est: (a) sed non est actus, quia actus distinguit, & dividit: materia autem, nec dividit, nec distinguit, quia in fundamento nature nihil est distinctum, 1. *Metaphysic. &c.* (b) Præterea, si esset actus, compositum non esset per se unum, quia ex duobus entibus in actu, non fit per se unum. Nec potest esse compositum, quia compositum non est principium, sed principiatum, (c) Si autem esset actus, esset vel actus, qui esset forma, vel actus ens compositum. Cum igitur non sit, nec hoc, nec illud: est nihil, vel non est aliqua entitas distincta a forma. Contra Philosophum. *Physicor. & 2. Metaphysicor. (d) Materia est ex qua fit res cum insit, & ponitur, cum insit, ad differentiam terminari oppositi, ex quo fit res: non tamen inest. Forma autem est terminus factionis, vel per hoc, quod est: ex quo patet, quod non est forma, quia illud ex quo fit compositum, præcedit formam. Per hoc, quod dicitur: cum insit: excluditur privatio, ergo.*

(e) Hic dicit una opinio, rem generabilem, & corruptibilem habere in se tantum unam realitatem positivam, & quidam dicunt illam esse materiam, & quidam formam; & differant opiniones istæ solum in voce, & non in re. Nam dicentes illam realitatem esse materiam, dicunt materiam proficere in gradu entitatis, non per aliquid extrinsecum, sed per suum intrinsecum. Exemplum de quantitate terminatur, sed per formam extrinsecam, non per aliquid extrinsecum, sed per terminum intrinsecum, Sic (ut dicitur) forma.

(f) Sicut enim dimensio interterminata proficit usque ad terminum, & non est quantitas terminata, rei alia ab interterminata, & est terminus intrinsecus, tamen aliquo modo dicitur quantitas composita ex interterminata, & termino.

(g) Sic forma non est terminus extrinsecus, sed intrinsecus materię, quæ licet sit terminus, non tamen est aliud a materia, & ipsa ut aliter, & aliter terminatur, dicitur aliud; & aliud compositum: & tamen omnes illi gradus sunt idem materie identice. Alii vocant illud formam.

Positio ista non videtur rationabilis, nec videtur esse secundum intentionem Philosophi. (b) Ratio enim fit: In generatione naturali, secundum Philosophum primo de Generatione, semper aliquid corrumpitur, & aliquid generatur. Sed tunc accipit Philosophus, quod in generatione, ex opposito fit oppositum: non quod oppositum ma-

a 7. *Metaphysic.* 49. b *Text.* 17. c 8. *Metaphysic.* 15.

d *Text.* 18. *Text.* 2. & 4. *idem* 1. *Physic.* 1. 82.

e *Idem* de *Media* illa quodammodo. *quodammodo*, ut tangit *idem* quodammodo. 2. 9. 1.

f *Addit.* g *Alb. Met.* vide ad hoc 22. d. 3.

h *Text.* c. 13. *Idem* 1. *Physic.* 1. *com.* 60. & 63. & 7. *Metaphysic.* 1. 62. 2.

16. 12. & 2. *Metaphysic.* 4. & 13. *Metaphysic.* 1. 66. & 10.

neat, sed aliquid commune utrique termino, quod vult esse materiam, quæ non potest esse idem cum aliquo oppositorum, quia unum oppositorum non manet cum alio, Sed respondetur, quod agens naturale requirit aliquid in quod agat, & hoc est terminus eorum tendens. Tunc igitur quando dicitur, quod hoc sit illud, verum est: non tamen dicitur, quod aliquid maneat ejus, quod præluit quod sit commune illis: sed ita fit ex opposito, quod hoc totum, sit hoc totum, & illa videtur intentio Philosophi 1. *de Gener. (a)* ubi dicit, quod in hoc distinguitur generatio ab alteratione, quia in generatione totum convertitur in totum: non fit in alteratione, propter hoc, quod generabilia, & corruptibilia, sunt per se entia simplicia. Contra, nihil prohibet effectum produci ab agente sine illo, quo præsentia virtus agens magis debilitatur, quam fortificatur; sed præsentia contrarii in aere, quod debet corrumpi ab igne, magis debilitat virtutem ignis, ad producendum ignem, quam fortificat, ergo ignis agens, qui præhabet in virtute sua totum ignem generandum, quia ignis generandum non est nisi quod simplex, secundum illos, non habens partem, & partem realiter distinctas, poterit ignem generare, nullo contrario præsupposito. Ex hoc idem arguitur aliter sic. Agens naturale potens in aliquem effectum totum, de necessitate produci eum, si non prohibetur; (b) quia agens naturale non impeditur, de necessitate agit in quodlibet, quod est in virtute ejus activa, ut patet de forma, quam producit, & inducti necessario agens non impeditur, nec ab aliquo agente, nec ex parte passivi. Si igitur agens naturale habet aliquem totalem effectum in virtute sua activa, necessario ponit ipsum, si non fuerit impeditum, sed non impeditur, nisi per contrarium corruptendum. Si autem in corrumpendo, non fit aliquid non contrarium, quod de se sit pars compositi, sed totum est contrarium, agens non indiget opposito in producendo, nec oportet, quod corrumpat: quia non corrumpit, nisi ut aliquid quod est in corrupto, sit ipsius generi, quia etiam ex ejus præsentia magis impeditur, quam promovetur in actione sua. Ideo enim agens non potest producere, nisi corrumpendo, quia non habet totum effectum in virtute sua; & ideo oportet corrumpere aliquid, ut quod sit aliquid alterius, scilicet corrupti, sit aliquid ipsius generi, ergo, &c.

Præterea secundo sic. Aliqua substantia est corruptibilis per aliquid intrinsecum sibi, per Philosophum 7. *Metaphysic. c. 5.* (c) sed nulla substantia, quæ est forma simplex est corruptibilis, per aliquid sibi intrinsecum: ergo cum aliqua sit corruptibilis, hoc erit per aliquid intrinsecum, aliud a forma, hoc non est, nisi materia, ut dicit Philosophus in eodem septimo, quod (d) materia est, quæ potest esse, & non esse. Dices, quod ideo est corruptibilis, quia habet contrarium. Sed hoc non valet, quia non habet contra-

a *Text.* c. 10. & 23. b 9. *Metaphysic.* 10. c *Text.* 22. *Idem* 8.

Metaphysic. 12. d *Text.* *com.* 22. *Idem* 2. *de generac.* 52.

rium alicui, ratione cuius fit corruptibile, nisi quia habet aliquid intrinsecum, ratione cuius habet posse non esse; quia scilicet per hoc potest recipere suum contrarium; & hoc insinuat Philosophus dicens ibi, quod *materia est illud, quo res potest esse, & non esse.* Et ratio est, quia est capax alicujus formae, quam non habet, quae opponitur illi, sub qua est. Praeterea. Si materia non est distincta a forma, non est possibilis aliqua mutatio substantialis. Probo per Philosophum 5. *Physicorum* (a) mutatio quaedam est de non subiecto in subiectum: alia a subiecto in non subiectum: alia de subiecto in subiectum: de non subiecto autem in non subiectum, est impossibile; sed omnis mutatio est aliter se habentis, tunc sic; (b) Generatio est mutatio de non subiecto in subiectum: igitur est ibi aliquid aliter se habens. Sed si non est ibi materia, quae ponitur subiectum commune, igitur generatio non est a non subiecto in subiectum, nec corruptio a subiecto in non subiectum: hoc est, non erit in corruptione mutatio a forma in privationem, nec in generatione, a privatione ad formam, si ibi non est subiectum materia, quia privatio non est nisi in subiecto apto nato. Et si dicas, quod ignis, qui generatur, vel corrumpitur, aliter se habet, non valet, quia nihil ignis manet, ergo nec ignis aliter se habet: quia aliter se habere est conditio entis, ut patet 4. *Metaphysic.* (c) Et si dicas, quare non potest converti totum in totum, ut ex toto generetur totum? Dico, quod bene potest hoc fieri, sed non generando, sed magis transubstantiando: sicut panis convertitur in Corpus Christi; (d) & ista conversio non est mutatio, ut dicitur in 4. Et tunc respondeo ad auditoriam, quae est vocalis, cum dicitur. Generatio est mutatio totius in totum. Sciendum est enim, quod in aliis mutationibus extra substantiam, sicut in alteratione, non est mutatio totius in totum; quia ibi non est proprie aliquid totum. Tamen eo modo, quo est ibi totum quasi per accidens, & quam aggregatione, eo modo est ibi mutatio totius in totum. Unde in 7. *Metaphysic.* (e) dicit Philosophus quod non generatur albedo, sed lignum album: tamen lignum album non est vere totum, nisi secundum quid, sicut nec acervus lapidum est proprie totum, sed partes, vel lapides; sed lignum est, quoddam per se totum, & generatur totum per se, quod est per se unum, quorumque forma sit in tali per se uno. Quia enim ignis est aliquid totum per se unum eius, quod est generatum, & aqua similiter est quoddam totum, habens partes realiter distinctas, quae vere faciunt unum per se; ideo tota dicitur corrumpi, vel esse corrupta, quando ex ea fit ignis, & hinc est, quod totum dicitur converti in totum: quia totum per se unum fit, post corruptionem alicujus totius; quod vere fuit unum, & per consequens vere totum corruptum: quamvis subiectum maneat commune, item

in

a. *Tex.* 7. b. 5. & 6. *Phys.* c. *Tex.* 22. *Idem* 10. *Met.*
 f. 12. d. *Diff.* 10. & 11. *Vide* 1. d. 4. q. 1.
 e. *Tex.* 22. 27. & 28. *Idem* 8. *Met.* 1. 14.

in omni entium genere, est reperire per se ordinem & statum; 2. *Metaph.* (a) sicut patet in genere causae efficientis; in genere igitur causae materialis erit ordo essentialis, & sic in receptivis materialibus erit dare primum receptivum essentialiter. Sed primum receptivum non est nisi ad primum actum; sed primum actus est substantialis. Idem autem non recipit seipsum; sed oportet quod realiter distinguatur ab illo; ergo primum compositum, erit compositum ex primo receptivo, & actu primo, realiter distincto ab illo (b). Praeterea, aliquid causatum, est causatum a quatuor causis, quia non, sequitur, quod aliqua causa ultima, causabit sine prioribus, vel erit dare, quod materia non erit causa per se alicujus. Probat, nullum causatum est, quin habeat formam: igitur si non est ex omnibus quatuor causis, sequitur quod vel non habeat efficientem, sive finem, quae sunt causae priores, quam sit forma, vel si habeat illas, sequitur, quod materia nullius erit causa: tunc arguo sic; si aliquid causatum est vere causatum, vere est a quatuor causis, sed materia non est idem causato: ergo causatum habet in se materiam, & formam, quae sunt duae causae.

(c) *Aliquod causatum, est causatum a quatuor causis: ergo sequitur, vel quod causa aliqua ultima causabit sine aliqua prioribus, puta sine efficiente, vel sine, vel quod causa materialis non sit causa: quorum utrumque est impossibile. Primum quidem, quia in essentialiter ordinatis, non est ultimum sine primo: secundum etiam, quia non habet formam pro causa, habet similiter necessarium materiam pro causa, sed hoc est prepositum, quia causa, & causatum realiter distinguuntur: ergo oportet ponere in composito generabili, & corruptibili materiam aliam a forma.*

Praeterea, substantia per se existens, dividitur in substantiam simplicem, & compositam; sed composita non potest esse per se divisa contra simplicem, nisi habeat partem realiter differentem, & realiter distinctam a forma, ergo.

Praeterea, August. lib. *Contra. Duo fecisti Dominus: unum prope te, & aliud prope nihil*, quod vocat materiam; forma autem non potest esse prope nihil. Similiter 7. *super Genes.* ad litteram dicit idem.

(d) Praeterea, August. probat ibi materiam esse notam permutationem, quia oportet aliquid moveri, sicut dicit Philosophus: propter quod dicit Comment. quod transmutatio igitur facit materiam. Ad rationes oppositas (e), & dico, quod si forma substantialis non esset, nisi gradus intrinsecus materiae; sequeretur tunc, quod per illos gradus, generabilia non distinguantur specie: quia isti gradus sunt essentialiter idem tertio, scilicet materiae, nec est altioris rationis, secundum illos gradus.

Praeterea certum est, quod anima intellectiva non potest esse gradus

a. *Text.* 5. b. 2. *Phys.* 1. 27. & 5. *Met.* 1. 5. & 6.
 c. *Addit.* d. 12. cap. 32. e. 4. *Phys.* cap. 38. & 8. *Met.* 1. 14.

due intrinsicæ materiae, quia ipsa est terminus creationis.

Est igitur videndum primo, quæle ens est materia. Ad quod præmitto quandam distinctionem de potentia. Aliquid enim potest esse in potentia dupliciter. Uno modo, ut terminus; alio modo, ut subiectum, quod est in potentia ad terminum; & forte est eadem potentia, sed ut comparata ad diversa dicitur objectiva, vel subiectiva, ita quod subiectum existens dicitur in potentia subiectiva, & eadem ut respicit agens, dicitur objectiva, possunt tamen separari, ut in creabili, ubi est in potentia objectiva, (a) & non subiectiva: quia ibi non subiecitur aliquid. Dicunt ergo aliqui, quod materia est in potentia objectiva tantum, sicut albedo est in potentia objectiva, quando non est; quæ tamen secundum quid est; quia est in virtute cause, vel causatum fatum. Contra hoc, concludunt omnes rationes factæ superius.

Et iterum arguo sic, (b) qui habet totum ignem generandum in virtute sua activa, potest totum illum generare, ex quo non supponit aliquid per se ens in potentia subiectiva: ergo. Similiter etiam, nec ignis, nec quodcumque generatur, vel generandum, erit realiter compositum ex diversis entibus, sed simplex quoddam. Non salvetur etiam in mutatio substantialis, secundum hanc viam: quia nihil aliter se habet in mutacione substantiali: quod enim aliter se habet nunc, quam prius, oportet manere, & esse; & secundum hanc viam, materia non est nisi in termino, vel terminis generationis, ut videtur. Similiter patet, quod hæc via negat compositionem, sicut enim quando albedo de potentia objectiva redit ad actum, non propter hoc fit in albedine realis compositio; sic cum ex igne in potentia, fiet ignis in actu, nulla erit ibi compositio; & ideo ponens materiam solum in potentia objectiva, & non subiectiva, negat omnem rationem Philosophi de materia.

Dico igitur, quod materia est per se unum principium nature, ut dicit Philosophus 1. *Physicor.* § 2. (c) Quod est per se causa, ut dicit 2. *Physic.* & *Metaph.* Quod est pars alicujus compositi, 7. *Metaph.* Quod est per se fundamentum *prim. Metaph.* Quod est per se subiectum mutationum substantialium, 5. *Physic.* Quod est per se causa compositi, 2. *Physic.* Quod est terminus creationis: igitur sequitur, quod est aliquid, non in potentiæ objectivæ tantum, ut probant omnes rationes supradictæ; sed oportet tunc, quod sit in potentiæ subiectivæ existens in actu, vel actus (non curo quodcumque dicatur) secundum quod omne illud dicitur esse actu, vel actus, quod est extra causam suam. Cum enim sit principium, & causa entis, oportet necessario, quod sit aliquid ens: quia cum principiatum, & causatum

a 2. *scot. 1. Physic. q. 2. c.* b *Est hic variat. in aliquib. originalib. quia videntur quædam desumpta ex reper. & ex Met. c* *Tex. 5. 2. & in 1. 7. & inde Tex. 28. Tex. 2. Tex. 1. q. 34. 17. Tex. 7. & 8. Tex. 28. de Gen. Tex. 1. & 23. 1. Physic. 1. 60. & 82. & 2. Met. 1. 6. & 10. ad propositum sup.*

fatum dependeat a causa sua, & a principio suo; si esset nihil, vel non ens, dependeret ens a nihilo, vel non ente, quod est impossibile.

Præterea, manet sub terminis oppositis eadem, & sub potentiis numero diversis, quæ in ipsa continentur, & est terminus creationis: patet, & secundum hoc est realitas distincta a forma, ex eisdem causis, & est quid positivum, quia receptivum forme. Tamen dicitur ens in potentiæ, quia quanto aliquid habet minus de actu, tanto magis est in potentiæ: & quia materia est receptiva omnium formarum substantialium, & accidentalium; ideo maxime est in potentiæ respectu earum: & ideo diffinitur per esse in potentiæ, secundum Aristot. Non enim habet actum distinguentem, vel dividuentem, vel receptum, vel infortamentum, & tantum sibi esse specificum, ex quo tamen est receptivum situs actus per suppositum, & est causa compositi, non potest esse nihil: quia nihil, non est alicujus receptivum. Sed contra hoc objicitur, quod scilicet materia non habeat tale esse in actu. Philosophus enim 1. *de Generat.* arguit contra illos, qui ponant subiectum generationis, sive materiam aliquid corpus in actu; quia tunc generatio, secundum Philosophum, non esset nisi alteratio, quia omne quod advenit enti in actu, est accidens: igitur eodem modo hic, si materia fit de se aliqua entitas in actu, vel actualiter distincta contra formam, & solum diceretur ens in potentiæ, quia receptiva actus completivi speciei. Quicquid igitur adveniret, constitueret unum ens per accidens cum eo, tolleretur igitur omnis mutatio substantialis per hunc modum.

Præterea, potentiale in omnibus aliis generibus a substantia, non est actu illius generis. Patet in omni genere accidentis: nam susceptivum coloris nihil est in genere substantiæ, receptivum filius generis, nihil erit generis substantiæ; igitur susceptivum forme substantialis, non est realiter distinctum a forma substantiali, quia illud receptivum non ponitur in aliquo genere, nec reducitur ad aliquod aliud genus; quam ad Substantiam: non igitur realiter distinguitur a forma. (a) Præterea, ex duobus entibus in actu, non fit per se unum: igitur ex materia, quæ secundum istum modum est in actu, non fiet per se unum cum forma: nec resultaret unum compositum, quod esset per se unum. Respondeo ut prius, quod materia dicitur entitatem aliquam positivam extra intellectum, & causam suam secundum quam entitatem, est capax formarum substantialium, quæ sunt actus simpliciter. Unde oportet, vel quod res generabilis, & corruptibilis, sit omnino simplex, ut forma: vel componatur ex aliquo, & nihilo: vel sit compositum ex aliquo, & aliquo. Primum est absurdum, scilicet quod generabile sit simplex, & contra hoc sunt rationes superius factæ. Secundum etiam est impossibile, scilicet quod aliquid componatur ex nihilo & aliquo: igitur sequitur necessario aliquid, scilicet quod aliquid componitur ex ali-

quo, & aliquo: sicut ex materia, & forma. Non est autem inconueniens, quod in composito sit aliquid, & aliquid: sicut non est inconueniens, quod aliquid sit compositum. Et tunc ad argumentum tertium dico, quod sicut non repugnat per se uni, quod sit compositum, ita non repugnat, quod sit ex aliquibus actualibus entitatibus, realiter distinctis.

Sed dices, quod ita ex albo & ligno, potest fieri unum per se, quis quoddam compositum. Respondeo, in ente communi, unitas, vel est idem, quod ens, vel est passio immediate consequens ens; & ideo non potest demonstrari de ente, quia si demonstraretur, aut hoc esset ex diffinitione subiecti, scilicet entis, vel unius: sed ista sunt transcendentia, & non habent diffinitionem. & ideo unitas in communi, vel passio immediata entis, quae est esse unum, non potest demonstrari de ente; vel si esse unum sit passio mediata, illud tamen, per quod inest enti, non est nobis notum. Sic etiam dico in specialibus, unitas entis specialis, vel est passio immediata eius, & secundum hoc cullebet enti specialis immediate inest sua unitas, vel si inest ex natura alterius, illud non est nobis notum. Quando ergo queritur, quare hoc compositum sit per se unum? non est reddenda alia causa, nisi quia habet talem formam, qua est per se ens ideo per se unum, & ita de composito, non est alia causa reddenda, & ideo sicut ens per se, potest esse simplex, & compositum: sic nec repugnat per se passioni entis, scilicet suae unitati, esse simplex, vel composita.

Sed dices, tu bene assignas rationem unitatis ex parte totius, quia scilicet, totum ideo est per se unum, quia habet talem formam, & aliud est per accidens unum, propter talem formam. Sed quare de partibus compositi, unde habent, quod ista dant esse per se unum, & alix non? Respondeo. *Phil. 8. Met. (a)* querit, quare aliquid est unum? & dicit, quod simplex est unum, quia statim est id, quod est. Sed in compositis est dare aliquam rationem; & nesciuit Philosophus aliam dare, nisi quia hoc est actus, & illud potentia: ita quod hoc est potentia essentialiter receptiva secundum totum genus suum, & illud, actus essentialiter perficiens aliud, & ideo ex his fit unum per se, scilicet ex materia, & forma. Non sic est de subiecto, & accidente, quia enim tam materia, quam forma sunt causa intrinseca entis compositi, ideo faciunt per se unum: albedo vero, & homo non sunt cause intrinsecae, quia homo in ultima actualitate sua, potest esse sine albedine, & ideo nec per se habet potentialitatem ad albedinem, & ideo tantum faciunt unum per accidens. Aliqua etiam constituunt unum tantum aggregatione, ideo potest esse unum agregatione. Aliqua etiam sunt unum unitate ordinis, quia scilicet ordinantur ad unum. Et si fiat alteratio, sicut argumentum est supra, quod ex actu, & deum non sit unum per se, nec ex esse, & esse: Dico, quod si accipias esse actu ut distinguitur contra potentiam,

Actu, secundum quod actus, & potentia diuidunt totum ens, sic dico, quod mater potest dici in actu, & licet non dicatur actus, quia actus habet eam distinguere, & denominare: posset tamen dici actus, secundum quod Arist. accipit actum in 6. & 8. *Metaph.* Si autem actus a diuidatur contra illud, quod recipit actum, sic materia non est actus, quia est primum receptivum actus; tale autem oportet esse denudatum (b) ab omni actu, quia est distinguibile per omnem actum, ut ne possit esse pars omnium entis. Cum igitur dicis, quod ex diobus entibus non fit unum, dico, quod falsum est, quando unum est in potentia ad aliud, & similiter dicendum est de esse, & esse. Ad aliud argumentum primum, cum dicis, quod generatio esset alteratio, ut probatur per Arist. contra antiquos. (c) Dico, quod antiqui ponebant corpus habens formam substantialem, esse materiam, & subiectum generationis, ut patet primo de *Generatione*: alii scilicet terram, &c. & sequitur, quod faciebant omnem generationem alterationem, sed in proposito non pono, quod materia fit actua, & distincta, per aliquam formam substantialem. Ad aliud de receptivo in genere substantiae, & accidentis. Dico, quod si albedo percreteret compositum ex partibus essentialibus, secundum quod Philosophus videtur ponere, 12. *Metaph.* principia proportionabilia, in omni genere, tunc est ad oppositum. Et si hoc non ponatur, non tunc in accidentis receptivum aliquid accidentibus, non esse eiusdem generis cum recepto, nec per se, nec per reductionem, & tunc etiam sequitur oppositum, quia a potentiale, & receptivum accidentis aliquid in uno genere, aliquid generis prioris est actuale, ut receptivum in genere coloris, & universaliter in genere qualitatis, est aliquid actuale de genere priori, scilicet de genere quantitatis, ut superficies respectu colorum: igitur potentiale, & receptivum in primo genere, non potest esse de aliquo alio priori genere: ideo oportet esse de eorum genere, scilicet de genere substantiae.

Sequitur secundum videre, quomodo materia realiter distinguitur a forma. Ubi dico, quod sunt omnino alterius rationis, & primo diversa. Quod proba sic. Actus, & potentia, quae sunt principia entis; sunt primo diversa: materia, & forma sunt huiusmodi; ergo si enim forma esset eiusdem rationis cum materia, non comprehenderet sibi *esse*, & si materia esset eiusdem rationis cum forma, non comprehenderet sibi recipere *esse*. Si etiam aliquid formae includeretur in materia, forma quantum ad hoc non esset apta nata recipi, sed magis recipere, & sic forma non esset primum receptum, sed aliquid eius esset non receptum; sed receptivum. Eodem modo, si aliquid materiae esset inclusum in forma, ipsa non esset primo receptiva, sed recepta, quantum ad aliquid sui. Sic igitur sunt omnino alterius rationis, & primo diversa inter se. Quomodo igitur ex quo sunt duo principia distincta, & primo diversa, possunt constituere aliquid unum.

Tom. II.

X

unum

unum simpliciter? Dico, quod quanto aliqua sunt magis distincta, & diversa formaliter; tanto sunt magis disposita ad faciendum per se unum, quia in illa constitutione non requiritur similitudo in natura, sed proportio conveniens; que potest esse inter primò diversa. Dico igitur, quod mihi esse contradictio; quod materia sit terminus creationis, & pars compositi; & quod non habeat aliquid esse, cum tamen sit aliqua essentia. Quod enim aliqua essentia sit extra causam suam, & quod non habeat aliquid esse; quod sit essentia: est mihi contradictio. Obijciat etiam ab aliis contra dicta, per Comment. 8. *Metaphis.* 15. ubi dicit; quod generans non facit aliud; quam extrahere illud; quod est in potentia ad actum. Unde dicit, quod non largitur multitudinem; sed perfectionem. Sed si produceret aliquam actualitatem; que prius non fuisset in materia, jam largiretur multitudinem, quod est contra eum; oportet ergo, quod licet fuit tantum unum in potentia, ita sit unum tantum in actu; & sic non erunt duæ entitates absoluta in generato.

Respondens, in generationibus, & corruptionibus, communiter concurrunt potentia objectiva, & subjectiva: & ex potentia objectiva trahit agens ad actum, illud quod est in tali potentia, puta totalem terminum generationis; qui includit formam; & materiam, dum est in potentia objectiva; sicut quando est in actu, habet utrumque, & hoc modo agens non largitur multitudinem, (a) sed perfectionem solum. Sicut enim totus ignis est factus in actu, sic totus fuit in potentia; & hæc est prima extractio ejus, quod fuit in potentia objectiva. Secunda extractio est secundum unum quod agens de potentia materie præexistente, & que in fine generationis est pars compositi, educit formam, que est altera pars compositi, que prius non fuit in actu, nec in re extra; sicut materia, & sic agens, vel generans largitur multitudinem; loquendo de multitudine in actu. Sic igitur generans largitur perfectionem; prout accipit totum terminum generationis; quod erat in potentia objectiva. (b) Alio autem modo, accipiendo potentiam subjectivam, ut de qua extrahit formam, sic largitur aliquam multitudinem actualem.

Ad argumentum primum, dico, quod illa propositio non facit ad propositum; quia Aristot. non dicit eam ex intentione, sed arguendo ad partem falsam pro opinione antiquorum. Quod patet primo ex processu literæ, quia postquam dixit: quod nec est quid, nec quale; &c. subdit: Sic quidem intendentibus accidit materiam subjectum esse; sed impossibile. Sed non est modus Arist. subjungere, sed impossibile; suæ determinationi. Est tamen quod fit verum; auctoritas tamen solvit argumentum: ponit enim illa, quibus ens determinatur, & distinguatur: distinctio autem, vel determinatio, fit ab actu aduante, & distinguente, qualis est forma; & nihil hujusmodi est materia. Sed dices ultra, quod materia præ-

dicitur de omnibus denominative: unde 7. *Metaph.* dicit Philo. quod arca non est lignum, sed lignea: (a) ergo de nullo predicatur essentialiter: ergo si nullum est eorum; que sunt, erit nihil. Dico, quod ex hoc, quod materia predicatur denominative de aliquo, patet, quod non est nihil; sed aliquid, quia nihil non denominat aliquid. Dico igitur, quod denominativa proprie dicuntur; quia differunt cadentia ab alio. Patet in Prædicamentis: casus autem idè potest esse, vel sit ut accidens ad subiectum, vel sicut forma ad suppositum ejusdem naturæ, & secundum hoc 4. est duplex predicatio denominativa. Una accidentis denominantis subiectum; alia formæ, non acceptæ in abstracto, nec secundum rationem quidditatis absolute, sed quasi in concreto per cadentiam formæ ad suppositum naturæ propriæ, secundum quod dicimus homo est animatus, non homo est anima. Et isto modo omnia superiora dicuntur de suis inferioribus, ut *Sortes est homo, homo est animal: non homo est animalitas, vel Sortes est humanitas.* Et sic etiam in proposito dicitur, quod materia est informata: non tamen; quod materia sit forma. Ad aliud 5. *Physicor. quod movetur, &c.* Dico, quod licet entitas actualis mobilis, non sit mobilis ratio recipiendi motum, sed magis ut est ens in potentia, est tamen actus necessario requisitus ad hoc, quod moveatur. Et sic loquitur Philosophus dicens, quod *movetur est.* Non quod hæc sit conditio mobilis per se, sed per accidens, requisita tamen necessario ad motum: per se autem conditio mobilis est esse in potentia. Bene tamen potest esse aliquid conveniens alicui per accidens, & tamen necessario per accidens; quia non includitur in ratione formæ illius; necessario tamen requisitum ad illud, quia sine illo, illud non esset: sicut privatio est principium per accidens naturæ, 1. *Physicor. text. 66.* (b) Ad probandum igitur, quod generatio non sit motus, sufficit Aristoteli quod subiectum generationis non necessario est ens actu, sed est ens in potentia: subiecto autem motus, sive ei quod movetur, necessario conjungitur, quod est ens actu, licet per accidens, ut dictum est. Ad aliud de materia, quod non est scibilis; &c. Dico, quod Philosophus indistincte, & in universali loquitur de motu, usque ad quintum librum, & ideo consideratio ejus de materia, se extrahit ad subiectum, tam mutationis, quam motus. Loquitur enim ibi de materia; ut est subiectum, non solum in generatione, sed etiam in alteratione, & ut habet ordinem ad transmutationem. Sic nec subiectum (motus) nec mutationis est scibile per se, nec scitur per se, sed in comparatione ad aliud. Sed non sequitur, quod non sit alio modo scibile per se, & secundum se: sicut ignis ut transmutatur localiter, non potest cognosci; nisi per comparationem ad locum: potest tamen cognosci alio modo, & per se, quia per comparationem ad locum. Intentio autem Philosophi est ibi, quod quantumcumque materia, vel subiectum co-

X 2

a 1. *Physicor.* 52. & 12. *Metaphis.* c. 18. b *Phil.* 12. *Metaphis.* d. 12. hoc sensu.

a *Text. com. 25.* b *Scot. 1. Physicor.* q. 10. c *Scot. 1. Physicor.* q. 26. d *Scot. 1. Physicor.* q. 10.

gnoscatur, & sit cognoscibile in se, & per se: est tamen cognoscibile: in comparatione aditorem. Dico igitur, quod materia, secundum se in sua essentia est cognoscibilis, sed non a nobis. Primum patet, quia omnis entitas absoluta in se, est cognoscibilis: materia est huiusmodi: ergo. Habet enim ideam in Deo, vel ex parte objecti, vel secundum rationem ex parte essentie, secundum aliam opin. Secundum patet, (*) nam forma est magis cognoscibilis a nobis, quam materia: sed forma non cognoscitur, nisi ex operationibus: igitur nec materia. Quanto enim est aliquid magis remotum a sensibus, tanto minus est a nobis cognoscibile: cognoscimus igitur materiam, ut dicit Comment. per transmutationem. Videntur enim unam formam novam post aliam, quia videmus novam operationem, quæ arguit novam formam: igitur subjectum transmutationis commune manet: hoc est materia. Non igitur sequitur, est cognoscibilis in analogia ad formam, igitur alio modo, vel in se, vel secundum se non est cognoscibilis. Ad alios de actu, dico, quod, si accipis actum pro actu informantem, materia non est actus: si autem accipias actum pro omni eo, quod est extra causam suam, sic materia potest dici ens actu, vel actus. Sed secundum commune modum loquendi esse actu attribuitur, & appropriatur forma. Ad ultimum, in oppositum patet, quomodo materia est ens actu, & quomodo non.

QUÆSTIO SECUNDA.

Utrum per aliquam potentiam materia possit esse sine forma?

VIDETUR, quod non. Quanto aliqua sunt magis unum cum forma, quam passio propria cum subjecto, & passio non potest separari a subjecto: ergo nec materia a forma. Major est manifestata. Minorem proba, quia materia facit unum essentialiter cum forma, & per se: sed propria passio non sic facit unum cum subjecto: quia facit unum secundo modo dicendi per se tantum.

Item omni eo, quod potest per se esse, potest aliquid fieri inferius. Probo, illud quod non potest per se esse, est inferius eo, quod potest per se esse, ergo Deus id potest facere: sed nihil potest esse inferius materia: quia cum materia fit ens in potentia, & prope nihil, tunc illud inferius, esset nihil. Item, privationes sunt oppositæ, sicut & formæ quibus sunt oppositæ: sed formæ oppositæ, nunquam sunt simul in materia: ergo nec privationes oppositæ: sed privationes oppositæ non sunt simul, nec possunt esse, quia forma opposita uni, actu est in materia: Si igitur materia non habet aliquam formam, sunt in ea oppositæ privationes simul, quod est impossibile.

et

a Vide d. 35. & 36. pri. & in repon. W. 2. de ani. in c. 9. b. Metaph.

ergo, &c. Contra, non minus dependet accidens a substantia, quam materia a forma: sed accidens potest fieri sine subjecto: ergo & materia sine forma.

Responsio secundum alios, qui dicunt, quod materia non est aliud a forma, (a) non est mirum si non potest esse sine forma, in eam enim non potest fieri sine seipso: sed hoc est falsum, ut probatum est supra, quia omne venerabile est compositum ex re, & re.

Alii dicunt materiam habere realiter distinctam a forma, (b) non tamen potest esse sine forma: quia non est actus, nec habens actum, quia est tantum ens potentiale, vel possibile: Cum enim dividatur ens per actum & potentiam, materia non cadit sub primo membro, sed sub secundo est enim potentia: nihil ergo habet actus, vel actualitatis, sed tantum habet esse potentiale; quod tamen esse, est aliquis realis distincta a forma, & per hoc salvatur compositio realis. Implicat autem contradictionem, quod aliquid habeat esse tantum potentiale, & sic actualiter.

Si isti intelligant per realitatem materiam aliquam entitatem, vel realitatem extra causam suam, non video, quod sit contradictio, si ponatur virtute divina, sine forma.

Alii habent aliam imaginationem (c) de materia, quia ponunt eam esse terminum creationis, alium absolute a forma tantum: dicunt, quod non potest esse sine forma: quod probant, quia si fieret sine forma, esset actus, sed materia non est actus, ergo, &c. Item, secundum Boetium (d), omne esse est a forma: ergo si materia sit sine forma, erit sine esse, quod est contradictio. Præterea, quod non habet ideam, non potest fieri sine alio: materia est huiusmodi: ergo, &c. Præterea, illud, in quo Deus non habet actionem, non potest fieri per se, sed secundum doctores peritissimos, Deus non habet actionem in materiam: ergo, &c. Item, quæ analogantur in aliquo primo, illud est realiter in uno primo, & in alio non, nisi per attributionem ad illud. Patet de sanitate, quæ est realiter in animalibus, & in urina, non nisi per attributionem ad illud aliud, per se sine forma: tunc compositum non esset vere unum, quia haberet in se plura esse.

Respondeo ad quæstionem, tenendo ut in priori quæstione, dictum est, rem materialem esse compositam ex duobus: quæ sunt partes rei compositæ: & quod semper aliquid generati præexistit generati, sub forma corrumpendi. Dico, quod non est contradictio materiam esse sine forma quacunque substantiali, & accidentaliter, quod probo: Absolutum distinctum, & prius alio absoluto, potest esse sine contradictione sine illo: materia est ens absolutum distinctum, & prius forma quæ-

X 3

cun-

a Alberti. Egid. b D. Tb. 1. p. q. 65. art. 1. quære Aucr. 1. b. Phys. com. 70. & 70. 8. Met. c. 3. & alibi quare. Henric. ubi inf. c Thom. Anglic. d 1. Tris. c. 2. vido Aucr. 2. Phys. c. 120.

cunq[ue] (a), substantiali scilicet, & accidentali: iterum potest esse sine alio absoluto, sive sine forma substantiali, vel accidentali absoluta. Major declarat. Nam ideo ponitur sibi *absolutum*, ad excludendam cotrelativum, quia in his est instantia. Prius ponitur sibi ad excludendam univ[er]salem originis, quae includit etiam similitudinem cotrelativum. Minor etiam probata est supra in *quest. precedenti*. Quod enim materia fit quid absolute, satis patet: quia facit compositionem realem, & absolutam. Quod autem sit prior forma, saltem natura, & origine, patet, quia est receptivum formae, & fundamentum ejus: sed receptivum, & fundamentum formae est prius forma. Hoc etiam confirmatur per Augustinum, qui 12. *Confess.* dicit, quod prius origine terminatur creatio ad materiam, quam ad formam: licet secundum alios, primo fuerit creata cum forma. Item, quidquid Deus absolutum facit in creaturis mediante causa secunda, potest facere sine illa causa secunda, quae non est de essentia causati: sed forma est causa secunda, quae non est de essentia materiae, in quantum materia est, mediante qua Deus dicitur esse materia: ergo Deus sine illa, potest facere materiam. Quod autem forma non sit de essentia materiae, patet, quia aliter adveniret alia, & alia forma, esset alia, & alia essentia materiae. Item, quod Deus immediate creat, immediate conservat, vel potest conservare: sed materia est terminus creationis etiam secundum alios, & sic immediate creatur a Deo, ut probabo: ergo, &c. Quia ex quo materia est aliquid primum in entibus, non potest subesse casualiter alicujus creaturae: similiter cum non possit produci nisi per creationem, & nulla creatura potest creare, ut probabitur in *prima quest. quartis*, sequitur necessario, quod solus Deus eam creat: sed entitas absoluta, quae est a solo Deo, sine alia aliqua entitate absoluta posteriore potest conservari a Deo; quia Deus sine omni absoluto, quod non est de essentia rei, & quod est posterius ipsa re, potest rem conservare. Item (b), non est necesse Deum velle aliquid aliud a se absolute, & de necessitate: ergo si vult necessario formam esse, ad hoc, quod velit materiam esse: hoc non est simpliciter, sed propter necessariam connexionem materiae ad formam, sed non est talis necessitas absoluta connexionis materiae ad formam. Probo, quia si est necessitas absoluta connexionis materiae ad formam, ut tu dicis: igitur materia sibi determinat aliquam formam de necessitate. Probatio consequentiae. Quod determinat sibi aliquid genus, determinat sibi aliquam speciem in genere illo, & omne quod determinat sibi speciem, de necessitate determinat sibi esse in aliquo uno individuo istius speciei: ut omne quod de necessitate est homo, est hic homo, vel ille: sed materia non determinat sibi de necessitate hanc formam, vel illam: manifestum est: ergo nec totum genus formae. Confirmatur, quidquid contingenter (c) se habet ad quodlibet cuiuslibet generis absoluti, habet se contingenter ad illud genus absolutum, hoc patet: sed materia

a Vide Henric. quodlib. 1. q. 10. b De quo 1. d. 8. quest. ult.
c 1. Phys. 1. c. 63. §. 60.

ria contingenter se habet ad quamlibet formam, ergo & contingenter se habet ad totum genus formae. Probo etiam, quod si de necessitate absoluta, materia determinat sibi genus formae, quod necessario determinat sibi unum solum illius generis: quia unum essentialiter unum, & singulare est impossibile dependere essentialiter, a pluribus ejusdem generis. Si ergo materia necessario determinat sibi totum genus formae; hoc est, quia necessario determinat sibi aliquod unum illius generis; quod falsum est. Si igitur contingenter se habet ad totum genus formae, potest virtute divina esse sine forma. Et si quatuor ubi esset illa materia sine forma? Dico, quod sicut Angelus qui non est quantus, est in loco aliquo definitive, non circumscriptive, supposito quod fit in universo, si tamen fieret extra universum, ubi locus non est, non esset in loco diffusivis, sic materia, si fieret in universo sine forma, esset definitively alicubi: si autem fieret extra universum, nusquam esset localiter, vel diffusivis: tamen esset natura quaedam absoluta. Si quatuor etiam, an habet partes? Dico, quod partes substantiales habet; illas enim non habet per quantitatem. Si dicas, quod est ens in potentia, ergo si conservetur sine forma, esse erit sibi accidens. Dico, quod falsum est, quia sicut homo essentiam propriam habet extra omnem intellectum, sic & esse, & tunc etiam habet illud esse, sicut & tunc essentiam. Si etiam dicas, materia sic existens sine forma, habet saltem respectum ad Deum conservantem, igitur habet aliquam formam. Dico, sicut dictum est supra *distinct. 1. (a)* quod ille respectus est idem realiter cum materia, nec est forma addita, quelibet enim essentia creata non est aliud, quam dependentia sui ad Deum.

Ad argumenta principalia. Ad primum, quatuor aliqua sunt magis &c. Dico, quod procedit de unitate identitatis, quia aliqua dicuntur unum, quia idem realiter: non de unitate unionis aliorum in tertio sicut ex materia, & forma fit unum tertium, scilicet compositum. Si intelligitur primo modo, tunc major propositio est vera: si secundo modo est falsa. Vel sic, si major intelligatur de unione identitatis aliquorum inter se, minor est falsa, si autem intelligatur major de unione aliquorum in tertio, sic major est falsa, quia illo modo in maxime dependentibus, non potest esse ordo ad aliquod unum, & in quibus est minima dependentia possunt ordinari ad aliquod unum, sive ad unionem totius. Ad aliud dico, concedendo majorem: quia non video quin sit esse in alio ente, sit interius, quam esse in se, & quin sit magis imperfectiois dependere, quam non dependere. Et ideo dico, quod omne esse cuiuscumque aeternis generis a substantia, scilicet accidentis, est imperfectiois quocumque quod est pars substantiae, sicut est materia. Et tunc ad August. (b) qui communiter hic allegatur. *Duo fecisti Domine, unum prope te*, &c. Dico, quod loquitur de ordine entium in genere substantiae, & ibi est Angelus ens supremum, & materia ens infimum. Sed dices: Nihil alterius generis potest esse superius Angelo: ergo nihil alterius generis potest esse interius mate-

tertia prima. Dico, quod non est simile (a). Ideo enim non est superius, quia nullum genus est superius genere Substantiæ: sed alia genera sunt interiora. Utrum autem possit fieri in genere Substantiæ aliquid interius; de hoc est dubium. Ad tertium dico, quod nullæ privationes sunt oppositæ in eodem: nisi sint privationes formarum oppositarum immediatarum, circa idem de necessitate sequentium. & si sic sit, tunc dico, quod privationes sic sunt impossibiles, sic enim se habent forme oppositæ, quod si susceptivum habet unam, caret alia, & e converso; alias esset contradictio, si forma consequerentur susceptivum de necessitate: & tamen possit esse sine eis. Sed circa materiam nullæ formæ sic sunt simpliciter immediate, licet aliquæ sint immediate respectu agentis naturalis, quod non agit, nisi in quanto, & per consequens simpliciter, & immediate non potest attingere ad nudam essentiam materiæ. Nec etiam Deus potest facere materiam sine forma secundum Aristoteli. (b) Sed hoc fuit pro tanto, quia ipse posuit necessitatem connexionem causarum, ita quod impossibile est secundum eum primas causas agere sine secundis, sive causas omnino primas, sine secunda causa: sed si hoc negasset habuisset ponere secundum ea, quæ possit de materia, quod potuisset eam Deus scilicet sine forma.

Ad primam rationem alterius opinionis dico, quod si accipitur actus, prout distinguitur contra potentiam secundum quæ, scilicet actum, & potentiam, totum ens dividitur; sic actus non convertitur cum forma. Secundum hoc enim, omne quod est extra causam suam, est in actu: & secundum hoc, etiam privationes dicuntur esse actus: unde cæcitas dicitur esse actualiter in oculo carente visu, sicut dicitur in quarto, & septimo *Metaphysicorum* (c). Si autem loquatur de actu, secundum quod loquitur Philosophus *septimo Metaphysicorum*, scilicet secundum quod est actus receptus, & actus, & distinguens: sic distinguitur contra receptivum: & materia est receptivum illo modo, & non est actus. Ad auctoritatem Boetii, *omne esse est forma*, verum est esse specivum, & perfectum (d). Vel dicendum, quod loquitur de facto, & non de possibili fieri per potentiam Dei, & esse etiam formale, licet sic communicatur materiæ a forma; tamen est communicatum materiæ esse proprium, quod est idem cum ejus essentia, non sibi communicatum a forma, sicut nec ejus essentia. Ad aliud dico (e), sive idea accipitur pro objecto cognito, sive pro ratione cognoscendi, falsum est, quod materia non habeat ideam: immo quocunque modo idea accipitur; Dico, quod materia ipsa habet ideam. Sicut enim materia est quid creabile distinctum a formis, sic est quoddam ideale, quod habet ideam distinctam: sive etiam idea ponatur ratio imitandi essentiam Divinam in tali gradu, adhuc habet ideam, quia alium gradum imitandi habet materia essentiam Divinam, quam forma, vel

aliquid

a Vide Ricord. de med. cilla quodl. 4. q. 4. b Vide in 4. d. 11. ad propo. c Text. 2. 4. & 27. Text. 23. & 49.

d Vide q. Met. 1. 29. & 10. Met. 1. 15. e Quale esse est a ferrea. De bec 1. 4. 3. q. 4. & d. 35. & 39.

aliud quocunque. Ad aliud, quod ipsi dicunt, quod Deus non habet actionem in eam: Dico quod falsum est: & si dicunt hoc Doctores perit, non tamen in hoc sunt periti: immo secundum eos, habet eam pro termino actionis suæ: ergo potest aliquid circa eam agere: & hoc concedunt alii, quod nullum agens naturale potest attingere essentiam materiæ. Deus tamen potest, ut illi dicunt in quarto *Sententiarum*, & hoc necessario habent dicere sui sequaces. Ad aliud de analogia, quod illud recipitur tantum in uno realiter, & in aliis per attributionem: Dico, quod hoc est falsum, quia si ita est in uno exemplo, in centum est contrarium, nulla enim major est analogia (a), quam fit creatura ad Deum in ratione essendi, & tamen sic esse, primo & principaliter convenit Deo, quod tamen realiter, & univoce convenit creature. Simile est de bonitate, & sapientia, & hujusmodi. Gradus etiam sunt in perfectionibus specierum, & per attributionem se habent ad aliquam perfectionem, & tamen non est tota perfectio in una, nec etiam tota entitas in substantia, ita quod accidens non sit ens, nec habeat formalem entitatem, quarvis per attributionem se habeat ad substantiam. Nec etiam exemplum multum valet: quia non est idem conceptus sanitatis, qui dicitur de urina, & de animali, & de diæta: nam non est idem formalis conceptus sanitatis, ut est æqualitas humorum, & ut est quid causativum sanitatis, vel significativum sanitatis, licet in utroque materialiter includatur formalis conceptus sanitatis: & tunc dico, quod hujusmodi conceptus sunt formaliter diverſi in illis, de quibus dicuntur. Nam causativum sanitatis est formaliter in diæta, vel in tali potione, vel herba: significativum, in urina est: & hi conceptus formaliter diverſi, ordinantur ad illum conceptum sanitatis, qui est æqualitas, vel proportio humorum, que ut sic formaliter est solum in animali.

Ad aliud respondet unus Doctor, quod materia potest intelligi habere triplex esse. Primo esse suum (b), quod debet sibi secundum quod est aliqua essentia distincta a quacunque alia. Aliud esse, quod communicatur sibi a forma. Tertium esse, quod communicatur sibi supernaturaliter a Deo: & illud esse communicatum sibi a Deo, non habet, quando est in composito (c): quia reputaretur per se unitati suppositi: sed illud habet, si Deus faceret ipsam sine forma. Sed hoc est falsum, quia hoc non est aliud dicere, quam materiam, sine omni addito non posse esse sine forma. Item, licet accidenti, postquam panis transubstantiatur, non communicatur aliud esse, quam habet, quando fuit actu informans panem (d), sed idem sibi conservatur (sicut probabitur in quarto libro) ergo similiter in proposito non communicatur materiæ aliud esse ab illo, quod habet dum est sub forma. Et eadem rationes, quæ sibi possunt fieri de accidentibus, concludunt de materia. Si vero intelligit sic, quod materiæ separatur a forma, & sine forma communicatur esse a Deo, non actus aliquis: sed negatio ipsius esse

com-

a D. Tho. b Henr. quodl. 1. q. 10. c 1. compositi, d dist. 12. quæst. 1.

communicati a forma, idest, quod materia sic per se existens, sine esse sibi communicato a forma, ita quod per se esse, sic quaedam negatio talis esse communicati a forma, quia in isto esse per se, non recipit esse a forma: si, inquam, sic intelligit, potest concedi, quod materia separata communicatur a Deo huiusmodi esse, vel per se esse negative, ut dictum est: & consequenter etiam potest dici, quod tale esse non convenit sibi in composito, & eadem ratione, sicut supra dictum est: quia compositum, secundum hoc, non esset unum, oportet enim ad unitatem per se compositi, materiam respicere formam, & subsistere formæ, non quod tunc materia detur aliqua actualitas nova quando non est sub forma. Potest etiam fieri una ratio contra conclusionem principalem sic: Materia videtur plus dependere a forma, quam forma quæcumque a materia: sed formæ naturales aliquæ non possunt separari a materia, ergo nec materia a forma. Minorem probō, quia si essent separata, essent spirituales, & sic intellectuales, & per consequens immateriales: sed formam talem esse intellectualem, vel formam materialem esse immaterialem, videtur includere contradictionem: ergo nec materia potest separari a forma. Potest dici uno modo, quod licet entitas materia sit minus perfecta, quam formæ, non tamen plus est dependens, hinc minus, & ideo potest fieri sine forma, & non e converso. Alio modo potest dici, quod forma est magis ens; nec tamen est causa constituens esse materiale, sed est causa concurrens ad esse compositi constituendi; & ideo potest separari forma a materia, sicut e converso. Et ad probationem, istæ formæ essent spirituales: Dico, quod non oportet: quia sicut quantitas est forma eiusdem nature, quando separatur, & quando est in subiecto, sic etiam istæ formæ essent eiusdem nature, si separarentur, sicut cum sunt conjunctæ, sive cum informant materiam, nec essent intellectuales, quia hoc repugnat eis secundum se.

PRIMA AUTEM &c.
DISTINCTIO XIII.

Circa istam distinctionem decimam tertiam quæro simul de luce, & lumine, & primo quæro,

QUÆSTIO UNICA.

Virum lux gignat lumen tanquam propriam speciem sensibilem sui?

Quod non Augustinus septimo super Genesim, ad litteram: *Animæ illustrat corpus per lucem, & aerem, &c.* Præterea lumen gignit substantiam, ut patet de igne: ergo est substantia. Præterea, lumen itangitur, & reficitur: ergo est corpus, quia istæ sunt passionem corporis. Præterea, quod non sit species, quia denominat modum, non sit species coloris. Excludit etiam oppositum, scilicet

et tenebram, non ita species: simul enim sunt species oppositorum, ut simul sunt species albi, & nigri in medio. Tertio, quia habet effectum realem in medio, & organo, scilicet visum corrumpere, & gignere calorem: effectus realis non convenit speciei, &c. Contra, lux est de se sensibilis, secundum de Animæ (a) ergo habet aliquam speciem sensibilem, non aliam a lumine: ergo, &c.

Hic tria sunt videnda. Primo, quid sit lux. Secundo, quid lumen. Tertio, qualiter lumen a luce gignatur.

De primo dico, quod lux non potest poni substantia, quia est per se sensibilis, non sic substantia; ergo, &c. Lux etiam in aliquo est accidens: ergo in nullo est substantia; quod enim vere est, nulli accidit; (b) ex primo Physicorum. Antecedens patet, quia si in igne esset lux forma substantialis; vel esset ultra differentia specifica, vel aliqua imperfectior: quæ esset in potentia ad formam speciem: non primo modo, quia tunc quæcumque haberet lucem, essent eiusdem speciei. Non secundo modo, quia tunc ista forma esset imperfectior forma speciem ignis, & ita nec esset forma substantialis alicuius corporis cœlestis, in quo nulla est forma substantialis imperfectior forma elementari. Tertio est probabile formam substantialem corporis cœlestis, esse qui alicuius formam activam, sicut formas substantiales generabilium, & corruptibilium consequuntur qualitates activæ. Non est autem alia qualitas consequens formam substantialem corporis cœlestis quam lux: confirmatur per Damascenum lib. 2. cap. 8. quarto.

De secundo dico, (c) quod lumen non est substantia completa, hoc est, per se subsistens, quia nec spirituales, cum sit extensibilis: nec corporalis, quia tunc duo corpora essent simul: est enim lumen cum toto quæ. Nec oportet aerem moveri localiter adveniente lumine, & non moveri recedente, vel non adveniente lumine: quia tunc in medio illuminato non esset respiratio æris, si illud corpus esset localiter motum propter lumen. Nec etiam lumen est forma substantialis, quia illud, cui advenit, manet perfectum in specie, illo recedente: sicut apparet de aere quandoque illuminato, quandoque tenebroso. Nec est materia: patet. Nec aliquid pertinet ad genus Substantiæ; nec est verisimile, quod ad aliquid aliud genus pertinet præterquam ad genus Qualitatis. Cum autem quantum ad tertiam speciem, distinguitur qualitas in qualitate sensibilem, & in qualitatem, quæ est species: sive intentio qualitatis sensibilis. Notandum est, quod intentio non dicitur hic illud, in quod tendit sensus, quia hoc modo ipsum obiectum esset intentio, sed in intentio hic dicitur illud, per quod, tanquam per principium formale, in obiectum tendit sensus; & sicut quidquid est signum, est res, secundum Augustinum de Doctrina Christiana, licet non e converso, & ideo in distinctione rei, & signi res accipitur pro illa re, quæ non est signum,

a Tex. 68. Vide Avic. 6. natur. p. 3. c. 1.

b Tex. 27. c. 2. de anima. 100. 69.

figum, licet illa, quæ est signum sit etiam res: ita in distinctione rei, & intentionis, licet intentio sit res, & forte sensibilis res, in quam possit sensus tendere: tamen illa dicitur intentio, quæ non est tantum res, in quam tendit sensus, sed est ratio tendendi in alterum, cujus est propria similitudo. Hoc modo dico quod lumen propriè est intentio, sive species sensibilis ipsius Lucis. Quod probatur, quia si non esset intentio, tunc positum supra sensum prohiberet sensum: quia quod est tantum sensibile, & non ratio sentiendi, si ponatur supra sensum, impedit sensationem, & quia sensibile supra sensum positum, non sentitur; & ita lumen suprapositum oculo, impedit ipsam videre: hoc autem est falsum, & contra Commentatorem super *de sensu*, & *sensato*, (a) ubi vult, quod necesse est lumen proprium in oculo esse, ad hoc ut recipiat species colorum, & videat. Modus ponitur iste, quod sicut lux, ut visibile, est prius naturaliter colore, ita & species ejus est naturaliter prior specie coloris; & ita tam in percipiendū medium, ita quod medium non illuminatum, non sit capax ad percipiendum colores, quam in percipiendū visum, ita quod organum non illuminatum, non sit visivum proxime.

(b) Quantum ad tertium articulum, qui declarat istum secundum, notandum est, quod est dare triplicem radium: videlicet radium rectum, & fractum, & reflexum, secundum ipsam Alacen in *Perspectiva sua*. Rectus radius est, qui diffunditur a luminoso in medio ejusdem diaphaneitatis, quantum durat virtus luminosi. Radius reflexus est, qui occurrente opaco, antequam terminetur virtus activa luminosi, diffunditur in partem oppositam, non ex electione, sed quia naturale agens, cujus virtus activa non est totaliter exhausta, in directum agit quantum potest, & quod non potest in directum, agit in obliquum. Radius fractus est, qui occurrente medio alterius diaphaneitatis, non tamen medio rectam, sed incidit ibi angulus. Quod autem occurrit medium densius, frangitur radius ad perpendicularem, qui ex quo est perpendicularis, est fortissimus in agendo. Unde cum frangitur ad agendum in medium densius, requiritur situs propinquior perpendiculari radio: talis est situs radii fracti ad perpendicularem. Quando autem occurrit medium rariius, frangitur radius a perpendiculari, propter oppositam causam.

Dico tunc, quod lumen multiplicatum secundum istos tres radios, immediate signatur ab ipsa luce, & etiam immediate est species sensibilis ipsius locis. De recto patet. De reflexo probatur; tum quia per illum radium videtur res in se, non autem aliqua species impressa speculo reflectente; tum, quia eodem modo etiam per radium

ita

a. 2. de Anima text. 73. & 75.

b. Alii ponunt 4. radium: quare Perfect. abbrev. in q. disputat. Jacobi. vide Io. Pechean. 1. p. perfectiv. conclus. 14. & sequent. ubi intelligit de radio cadente oblique, & non perpendiculariter.

fractum; videtur ipsa res multiplicata se, & non species aliqua ipsius rei visæ, & sicut ipsa lumina primaria multiplicatione diffusa, sunt immediate species lucis gignentis; forte ita immediate gignuntur ab ea, loquendo de immediate ad causam; & non excludendo ordinem effectuum ordinatorum, respectu ejusdem causæ. Sed præter ista, est aliud lumen secundarium, quod dicitur lumen accidentale, quale est ubi est umbra; in hoc enim distinguitur umbra in actu, a t. nebra, quia tenebra est privatio luminis tam primarii, quam secundarii: umbra est privatio luminis primarii. Istud autem secundarium lumen, licet quandoque reflexundatur per reflexionem, non tamen a corpore polito: a) quia est diffusio a tali corpore, est gignitio radii primarii; quia est immediata species ipsius locis gignentis: non autem sic istud lumen secundarium, immo gignitur ab ipso lumine primario, ita quod si per impossibile, reflexio remaneret sine lumine radii imprimentis, generet sphericæ, vel hemisphæricæ istud lumen secundarium: non hæc autem gigneretur lumen reflexum a radio primario, qualis est reflexio a corpore polito: est ergo omne lumen species, sed lumen primarium est species lucis gignentis, lumen secundarium species luminis primarii. Et ex hoc patet ad argumenta, quæ possunt fieri contra istam partem: quia cum lumen videatur, non erit species visibilis. Respondo, species aliqua intensa, non obstant quod sit intentio, & species alterius visibilis, potest tamen in se esse visibilis; sicut dicit Commentator super *de Sensu* & *Sensato*, cap. primo; quia quando lumen reflectitur ad virides plantas, coloratur parietes. Similiter species non sunt visibiles, nisi quando terminantur ad opaca; ita quod non contingat opacis, non possunt gignere species sui, quibus videantur: sicut species coloris dum est in medio, non videtur, sed quando contingatur opaco, tunc videri potest: sicut patet de radio transiente per vitrum coloratum, apparet color in pariete, & tamen in medio non erit ille radius coloratus visibilis: nec tamen propter hoc negatur ille rubor esse species, qui apparet in pariete, quia oculus ibi existens, cui si supponeretur ille rubor, videret rubrum vitrum, vel ruborem vitri. Unde hæc est falsa, illud quod est intentio objecti visibilis, non est visibilis: sed ista est vera, omnis intentio non tantum est visibilis, sed est etiam ratio videndi. Unde forma illuminans Lunam lumen est, & non lux, quia non est corpus terminatum in Luna: & tamen est visibilis, (b) & species lucis: similiter per Aristotelem in *de Sensu*, & *Sensato*, visus emittit ab oculo motu in tenebris, v. s. visibilis

a. Vide in concl. 14. primæ partis perspectivæ. ad hoc. Instantia 4. conclus. 1. p. perspectivæ. Vide conclus. 6. 1. p. perspectivæ. Species visibilis est visibilis per se. Vide in concl. 15. 1. p. perspectivæ. Species non sunt visibiles nisi quando contingantur opacis.

b. Forma illuminans Lunam non est lux com. 2. Vide 3. dist. primæ q. 4. Quare radii solares noctis non videntur?

bilis est, & tamen est species lucis tantum. Et eodem modo lumen non terminatum ad opacum non videtur: quod patet; tum quia radii solares, de nocte non apparent, qui tamen intercepti sunt inter nos, & eorum, & supra conum pyramidis umbræ terræ; tum quia exiens in carcere optico, & tenebroso, ubi per opposita foramina transiit radius solaris, non videtur; ita quod nunquam reflectente se ad opacum, non videtur illum in radiis, si corpuscula illa non itantur. Similiter si medium illuminatum esset inanimatum, & non terminatum ad corpus opacum, Sole existente super Horizontem nihil videretur, quia non esset terminans. Eandem ergo conditionem habet lumen, quam habent alie species principales colorum, quantum ad videri, & non videri, sicut principales species colorum, quæ scilicet radiose multiplicantur, possunt generare alias secundarias accidentales non radiose multiplicatas, & per illas videre, & tamen non negatur illas primas esse intentiones, pro eo, quod simpliciter sunt similitudines illorum primorum colorum gignentium: ita in proposito.

Ad argumenta. Ad primum dico, quod Augustinus accipit ibi *lucem* pro corpore subtili, puta forte pro igne, qui est corpus subtilius in mixto: vel pro aliquo corpore subtili multum conveniente cum igne in natura, sicut & scriptura (a) dicit lucem factam fuisse prima die, non quod tunc heret accidens sine subiecto, sed tunc fiebat corpus luminosum, cujus forma notior erat lux, & ideo describitur subiectum ignotum per terminum notiosem. Ad secundum dico, quod alteras in fine alterationis generat, non autem illa qualitas, qua alteravit. Ad tertium dico, quod ista sunt metaphorce dicta de lumine: sicut patet per Avicennam (b) *Sensu naturalium*; non enim aliquid idem procedit recte, quasi motu locali, & tamen quandoque obliquatur frangendo, vel reflectendo: sed quando virtus activa non est totaliter exhausta, id est, non tantum causavit, quantum potest causare, tunc ulterius, si non potest secundum lineam rectam agere, secundum quam natura maxime agit, quia illa est brevissima, & efficacissima ad operandum, agit secundum aliam lineam isti propinquioram; & hoc fractam, vel reflexam, si nihil potest agere ulterius reagendo in idem passum, in quod prius egit: causando tamen ibi cum illo prius causato, aliquid simpliciter imperfectius. Et si obijcias, quod cum perfectiori causato priori, non potest esse causatum imperfectius posterius: & ita cum toto medio illuminato radio primario, non potest esse lux, nec etiam cum medio illuminato radio recto, potest esse radius reflexus. Dico, quod falsitas conclusionis apparet ad sensum. Patet enim, si radius Solis incidat in aquam, & reflectatur in aliquo loco tenebroso, ubi non est radius rectus: sensus dicit reflexi omnem heret, usque in locum illum tenebrosum: non autem illic heret, nisi prius esset radius reflexus in medio illuminato radio recto. Eodem modo, dicit sensus lumen secundarium, sive speciem luminis primarii distanti a lumine

prima-

primario contigusto alicui corpori opaco, usque ad oculum: alioquin non videretur illud lumen primarium: & tamen per totum illud medium est lumen primarium. Tunc ergo illa propositio est neganda, ubi est forma perfectior, ibi non potest multiplicari aliqua imperfectior, sive species quæ sit forma imperfectior.

Ad alia, quæ sunt contra speciem, sive intentionem, dico ad primum, quod omne accidens, forte potest denominare subiectum suum, in quo est, si esset denominans, vel nomen impositum, quod significaret denominationem convenientem formæ, respectu talis subiecti: hoc modo non est denominativum impositum a speciebus colorum, quia denominativa imposita a coloribus, denominant subiectum habens colores, secundum esse reale. Si autem esset denominativum impositum, quod denominaret subiectum habere formam, secundum esse intentionale, non secundum esse reale, bene posset secundum esse intentionale, non secundum esse reale: & tale est impositum a lumine, & forte magis hic, quam in coloribus, propter maiorem perfectionem, & evidentiam huius intentionis, quam aliarum intentionum visibilium. Quod addit secundo de opposito, dico quod lumen unum non excludit aliud lumen alterius rationis, sicut lumen Solis non excludit lumen Lunæ in eadem parte mediæ, vel alterius stellæ: sicut nec species nigri excludit speciem albi, vel e converso in eadem parte mediæ, sed sicut lumen quodcumque excludit a medio tenebram, quæ est ejus privatio, non contrarium vel disparatum: ita species cuiuscumque coloris, excludit privationem illius coloris in medio. Ad tertium, confesso, quod res est, & effectum realem habere potest: non tamen ita res, quod possit non esse intentio: quia cum ratione sua stat, quod ipsa per se sit ratio tendendi in obiectum, & hoc sufficit ad rationem intentionis. Quod autem totus radius gignatur immediate ab ipsa luce, & non pari radii a parte, probatur, quia si ponatur, quod lumen in aliqua parte mediæ gignat lumen ex se, quilibet punctus lucis multiplicat se sphericæ: quia omne activum naturale agit in medium circumstantes sphericæ: si sit ex omni parte æque dispositum, & si habeat opacum oblians ex una parte sui, saltem multiplicat se hemisphericæ: ergo eodem modo, si lumen esset gignens respectu alterius luminis, ex quo non habet opacum impediens ex aliqua parte sui, sphericæ se multiplicat, & ita sicut lumen principale gignit aliud lumen ulterius secundarium indirectum: ita gigneretur ex omni parte radii distantis, quod est contra sensum.

(a) Præterea, aliquid luminare potest agere in distant localiter: quia si non possit agere, nisi ubi est localiter, tantum possit illuminare aliquid indivisibile: quod si præsens est in ratione agentis alicui distanti localiter: ergo & pari ratione toti medio, & si præsens ad tantam distantiam, ad quantum sufficit virtus ejus: & si præsens est illi toti, & potest in toto causare lumen: ergo causat, quia ipsum lumen

gigni.

genitum ab ipso, dato quod videtur causare aliud lumen, tamen luminare presens est majoris virtutis quam lumen genitum, & ita provenit ipsum lumen, in agendo in partem remotam.

DIXIT QUOQUE DEUS FIAT FIRMAMENTUM, &c.

DISTINCTIO XIV.

Circa istam distinctionem, in qua Magister agit de opere secunda diei, scilicet de natura coelesti, & quæruntur tria. Primo.

QUÆSTIO PRIMA.

Utrum corpus coeleste sit essentia simplex?

Respondeo, alia videtur responsio danda secundum Theologos, (a) alia secundum Philosophos. Secundum intentionem Philosophi, cum omnis potentia passiva materia, sit potentia contradictionis, ex p. *Metaph. & in idem*, cum quodcumque sempiternum sit necessarium, & ita nullo modo in potentia contradictionis: & celum, secundum ipsum, sit sempiternum: sequitur, secundum ipsum, quod nihil sit in ipso, quod sit in potentia contradictionis, vel corruptionis, & per consequens nec habens materiam, quia si haberet materiam esset formaliter corruptibile, sicut ignis. Dato enim, quod non esset aliquid agens extra, quod posset ipsum corrumpere, quia non haberet contrarium, hoc non tolleretur quin intra se haberet principium corruptionis, scilicet materiam, qua res potest esse, & non esse, sicut ignis: & in hoc videtur Averr. in *tractatu de substantiâ orbis (b)*, melius habere intentionem Philosophi, quam alii ponentes in Coelo materiam.

Ad ostendendum tamen incorruptibilitatem Coeli ex se, quæ hic supponitur, oportet procedere secundum viam Arist. *primo Celi, & Metaph. (c)*, & in hoc ostendere, quod non sit alicujus naturæ elementaris: quæ incorruptibilitate ostensa, ostenditur carentia materiam potentialem, & de se possibilem carere illa forma: ita quod habitudo non esset utriusque necessaria, sed tantum ex parte formæ: e converso, quantum est ex parte materiam, esset contingens; quare non est simile de necessaria inhærentia alicujus accidentis subiecto, ubi necessitas est ex parte utriusque extremi. (d) Quod si dicatur materiam illam non esse ejusdem rationis cum materiis receptivis diversarum formarum: & ideo non posse quantum ex se, transmutari

a *Tex. cor. 17. 8. Phys. & 2. cel. & 12. Metaph.*
 b *7. Met. l. 2. 22. c. 1. & 2. c. 10.*
 c *Gulf. quodlib. 2. 2. Henr. quodlib. 2. 16. D. Thom. 1. 2. q. 46. & 2. Met. l. 2. c. 6.*

ab una forma ad aliam. Hoc videtur inconveniens, & primo quidem; quia tunc essent duæ materiæ primæ, alterius, & alterius rationis; consequens est falsum: ergo & antecedens. Probatio falsitatis consequentis. Non sunt duo fines primi, nec duo efficientes primi; alterius, & alterius rationis. Item videtur difficile assignare, unde sit ista alteritas rationis in hac materia, & in illa. Secundo, data hac alteritate, scilicet ista materia de se, est in potentia ad hanc formam, & ad privationem hujus formæ, ita quod ista materia de se, est in potentia contradictionis, licet non ponatur, in qua potentia formæ est: nunc autem non est materia per se ratio corruptibilitatis, in quantum est in potentia ad formam aliam ab ea, quam habet, sed in quantum est in potentia ad privationem formæ, quam habet. Similiter Philosophus non ponit materiam, nisi propter potentialitatem ad mutationem: in Coelo non est potentialitas mutationis nisi ad ubi. (a) Si dicatur, quod materia in Coelo non est in potentia contradictionis, quia forma ejus complet totum suum appetitum; contra, nulla forma complet totum appetitum materiam suam, respectu alterius formæ, nisi det ædum oppositum privationi illius formæ: forma coeli non dat ædum oppositum privationi cuiuscunque formæ alterius a se, puta formæ ignis: ergo privatio formæ ignis ibi manet. Probatio minoris, nulla forma dat ædum oppositum privationi cuiuscunque formæ, nisi in se continet omnes formas saltem virtualiter, sed forma coeli non sic continet omnes formas, quia non animam intellectivam.

Ex hoc sequitur ulterius, (b) quod secundum Philosophos Coelum non posset esse animatum formaliter: quia tunc, vel Coelum esset essentialiter anima tantum, & hoc intellectiva, quia ipsi non posuerunt ibi animam, nisi intellectivam, & ita solas intellectus erit quantum, quod non est intelligibile: quia Coelum, ut patet, est quantum formaliter. Vel præter animam, quæ est de essentiali Coeli, erit aliquid aliud per se perfectibile per animam: & ita erit ibi potentia passiva, & potentia contradictionis: & ita Coelum non erit sempiternum, & necessarium. Unde sive Philosophi sive Comment. ponat Coelum animatum formaliter anima, quæ sit per se de essentiali Coeli; videtur statim recedere a prima positione præhabita. Quicquid sit de Averr. non dicamus Aristot. recessisse a positione prima, nec verba ejus cogunt hoc sibi imponere, quia ubiunque vocat animam Coeli, exponitur quantum ad conditionem, quæ anima est motrix: non quæ est forma, & illa anima est Intelligentiæ propria motiva hujus orbis conjuncta huic, ut motrix propria. Talis non est nisi unica unius. Improbaretur ab Avicenna. (c) hoc, quod plane distinguit inter primam Intelligentiam productam, & animam

a *Egid. in tract. de materia coeli.*
 b *Vide 1. coeli l. c. 15. & cel. 12. Met. l. 2. 29. & in de substantiâ orbis. secundum Egid. non est quicquam.*
 c *B. Met. l. 2. c. 6.*

pluri orbis. Sed nulla est necessitas tantæ pluralitatis. Pro hoc est Philosophus 8. *Physicor* (a) qui motum ex se distinguit in duo, quorum unum est motum tantum; & reliquum movens tantum: illud distinguibile est compositum ex duobus unitis, scilicet movente, & mobili, & hoc vere movetur, & illud vere movetur, sed in nobis anima non movetur, sed est ratio movendi tantum: ideo movetur per accidens, quia est forma moti: ibi autem movens, nec per accidens, nec secundum se movetur.

Secundum Theologos ponenda est materia ibi, quia illud chaos, quod ponitur ab eis arctissime, usque ad Coelum Empyreum, erat materia omnium corporalium contentorum a Coelo Empyreo, & etiam ponitur materia secundum se; & quantum est ex se eisdem rationis in quocunque, & ita habent ipsi discordare a Philosopho in hac propositione: *Coelum est necessarium, & incorruptibile*. Quantum enim est ex natura sua, esset simpliciter corruptibile, quia sibi inest illa potentia ad contrarium: quia tamen forma Coeli non habet contrarium, potens vincere istam formam, ideo non potest corrumperri ab agente naturali, a quo recipit istam formam, vel etiam corrumperri in ignem, vel aquam. Sed tunc videtur, quod saltem Coelum posset corrumperri, & convertere ignem in Coelum; quia virtus activa Coeli excedit formam ignis, & materia ignis est etiam capax formæ Coeli; ergo potest transmutari ad esse tale; ab agente tali. Forte Coelum non potest alterare elementum, ad qualiter convenientes tali corpori coelesti, & tamen forma illa tantum dominatur illi materiam, ut non possit ab aliquo alio alterari, recipiendo peregrinas impressiones, & per consequens, nec corrumperri. Quantum ad animationem, videtur esse dubium, quia August. in *Enchirid.* cap. 42, loquitur dubitative; (b) *Nec illud certum habeo, utrum ad civitatem supernam pertineant Sol, & Luna, & alia sidera; quamvis nonnullis corpora lucentia, non tamen intelligentia videantur*. Similiter 2. *super Genes.* & 1. *retract.* cap. 8. (c) quære, ubi facit mentionem de eo, quod dicitur, *cap. 5.* videtur dicere Coelum habere animam; quod *cap. 10.* & 11. dicit non retractatum tanquam falsum; ubi dicit, *Animal esse mundum istum, nec auctoritate, nec ratione indagare potui; non tamen propter hoc negat*. Unde videtur manente, quod in nullo libro scripto, ante lib. *Retract.* asseruit, quod in lib. *Retract.* retractet; ergo illa auctoritas, quæ adducitur de lib. August. de agnitione veræ vitæ, nihil valet; scilicet, *Qui autem dicunt Coelos esse rationales, ipsi merito sunt irrationales*. Ostendit autem illum liorum non esse August. vel quod illum fecerit post librum *Retractionum*, quia nusquam videtur Augustinus asseruisse, quod in lib. *Retractionum* est negarum. Sed Hieronymus super *Psalm.* *Audire Coeli* (d), dicit, quod loquitur ad animata. Sed alius Græcus; scilicet Damascen. asseruit non

a *Tex.* 40. b 1. *Coel.* 121. c *Cap.* 8.
d *Deuter.* 32. *D. T.* 1. p. 1970. ar. 3.

non esse animatos. Ratio ad hoc ponitur, quia illa anima frustra uniretur tali corpori, ex quo non habet sensum; nec per consequens aliquam perfectionem ex corpore acquiri. Sed illud non videtur congruè dictum, ut forma unitari materie; ut perfectionem accipiat a materia: sed magis; ut perfectionem communicet materie, immo principalius; ut ex eis totum compositum sit perfectum. Respondendo, forma unita materie, ab ea recipit aliquam perfectionem, alioquin anima beata frustra uniretur corpori, ex quo ex corpore non acquireret perfectionem. Brevis; si Coeli non sunt animati; hoc est creditum; & non ratione conclusum: quia nulla est conditio in corpore illo ita perfecta, manifeste apparet repugnare animationi corporis. Hoc de isto.

QUÆSTIO SECUNDÆ.

Utrum aliquid sit Coelum mobile, aliud a Coelo stellato?

Quod non *Gen.* 1. dicitur de stellis, quod posuit eas Deus in firmamento Coeli: ergo omnes stelle sunt in uno firmamento. Similiter per rationem. Continuum est, cuius motus est unus. Secundum Philosophum 5. *Metaph.* (a) motus autem cuiuscumque Coeli inferioris, unus est in Coelo superiori, quia quodcumque Coelum inferius, si ponatur, movetur motu duruo, & etiam aliis motibus propriis Coelis superioribus, si ponatur alii; ergo quodlibet inferius, si ponatur, est continuum cum toto Coelo superiori.

Item, totum Coelum præter stellam, secundum se est informe: ergo propter ipsum, non esset ponere aliquem motum; quia idem facit una pars præsens, quod alia. Non est ergo necessarius motus, nisi motus stelle. Sed motus stellarum proprii videntur posse salvari in uno Coelo, sicut & multi motus proprii possunt salvari in aqua, vel aere: ergo; &c. Oppositum; stellæ diversimode moventur: ergo habent diversos Coelos: quia si non, stellæ moverentur proprio motu suo, sive motu orbis: & ita vel esset in Coelo vacuum, vel scissio orbis; vel duo corpora simul.

Ad videndum de numero Coelorum, primo ostendendum est illud, in quo omnes Astrologi concordant. Secundum, videndum est de illo, in quo alii ab aliis discordant. Quantum ad primum, hic supponendum est quod nullis stella habet propriam motum localem, id est, quod non movetur motu alio, quam motu orbis, in quo locatur: si enim ipsa partem illam orbis, in qua est, relinquere locando, & ad aliquam aliam partem moveretur, vel sibi nihil succederet, & ita esset vacuum; vel aliquid aliud sibi succederet, & ita corpus coeleste esset rarefactibile, & condensabile; vel posset scindi; & recedente corpore secedente, rursus coatinari: vel si nullum istorum concedatur: sequitur quod stella mota semper sit si-

mul cum alio corpore movente. Hæc est intentio Aristotelis a. de Cælo, & Mundo (a), si natura dedisset virtutem progressivam, &c. Hoc supposito sequitur quod quæcumque stelle non sunt inter se æque distantes, non sint in eodem Cælo: nam distantia alia, & alia, diversis temporibus non potest esse per proprium motum stelle, sed tantum per motum Cæli, in quo ipsa est, & si distet distorter stella a stella, ergo Cælum hujus distorter moveretur a Cælo illius: & ita aliud est Cæli hujus, & illius. Movetur autem septem stelle distorter, ita quod non semper æque distant a stellis illis fixis, (quæ ideo dicuntur fixæ, quia semper inter se æque sunt distantes, & eundem situm, & figuram servant) & ideo respectu omnium illarum fixarum non oportet ponere nisi unum Cælum: nec ille septem inter se, & ad alias, quæ dicuntur fixæ, supponantur, secundum considerationem Astronomorum. Possibile est enim de locis Planetarum certificari per instrumenta, de quorum uno, scilicet Armilla, tractat, Ptolemæus in *Almagesto* dist. 5. c. 2. Et si obijciatur, quod radius visibilis frangitur propter diversitatem mediorum, (b) & ideo non certificat de vero loco stelle; saltem certificabit de loco visibili stelle: & si stelle secundum locum visibilem eorum æqualiter distent, ergo & secundum locum verum: quia loca visibilia nunc, & tunc, & proportionabiliter se habent ad loca eorum vera nunc, & tunc: aut saltem non ita improportionabiliter, ut possit esse tanta distantia locorum visibilium sine aliqua distantia locorum verorum: & ista distantia sufficit ad propositum. Ad minus ergo præter Cælum, quod ponitur omnium stellarum fixarum, quæ semper uniformiter distant, septem Cæli proprii septem Planetarum, qui distorter moventur, & ab istis, & inter se sunt: ergo octo Cæli. Ulterior etiam, communiter conceditur novum Cælum superius Cælo stellato, quia unus corporis cælestis nonum est unus motus proprius: motus autem diurnus non est motus proprius Cæli stellati, cum illud Cælum moveatur alio motu, sicut probatur est ex considerationibus. Nec enim quæcumque stella fixa semper æque distat a polis immobilibus: nec etiam semper in temporibus æqualibus æque distat a capitibus Arturæ, & Libræ: ergo iste motus diurnus est proprius alicujus alterius corporis; & non nisi superioris, quia hoc motu movetur Cælum octavum; non autem movetur aliquid Cælum motu proprio alterius, nisi illud alterum sit superius; erit ergo aliquid mobile, quod uniformiter movetur motu diurno, superius Cælo stellato. Hoc dicit Avicenna 9. *Metaph.* cap. 2. & Ptolemæus in *Almagesto* quæst. 4.

De secundo, in quo non concordant omnes tractantes de ista materia, dubium est, an sufficiat unum Cælum unicuique Planetæ, & sic sufficiat tantum ponere novem Cælos. Triplex quippe in motibus Planetarum apparet differentia. Una in latitudine, quia non

a Tex. 98. & 19.

b Juan. de Monte regio. 5. in prince. d. lib. 7.

semper Planetæ æque distat a polis immobilibus. Alia in longitudine est, quia diversimode, & de pressione, quia idem Planeta, quandoque est in elevatione, & de depressione, quia idem Planeta, quandoque plus appropinquat ad centrum terræ, quandoque plus distat: sicut probat Ptolemæus in *Almagesto*, quia ejus circuli Diameter visualis in longitudine longior est longior, in longitudine brevior est brevior. Apparet etiam de Marte, qui quando est in Auge appareat notabiliter parvæ quantitatis respectu illius, quam habet, quando est in opposito Augis. Probat etiam de Luna; quia ipsa, & Sole existitibus æque prope caudam, & caput Draconis, non semper eclipsæ æque durat: sed quandoque diutius, quandoque minus: hoc est impossibile, nisi quia Luna quandoque plus, quandoque minus in umbra terræ intrat, ita quod ubi transit Diameter Lunæ, diutius moratur umbra, pro eo, quod ibi est Diameter umbrae longior, quam aibi iuxta conum. Si etiam universaliter negaretur ista elevatio, & depressio Solis, & Lunæ; nec ex parte unius; nec ex parte alterius posset assignari diversa quantitas umbrae: semper enim umbra æque in altum porrigeretur, & ibi esset æqualis quantitas; & semper Luna, quando æqualiter esset prope conum, æque esset iuxta, & prope umbraem. Ex his, & aliis considerationibus Ptolemæus, supponatur elevatio, & depressio.

Primas duas differentias, scilicet longitudinis, & latitudinis, posset quis forte salvare, attribuendo Planetæ unum Cælum per exitum polorum illius Cæli (a), quomodo nixæ est Alpegrægius salvare, in libello suo de qualitate motuum cælestium: qui ponens polos Cæli stellati, extra polos noni Cæli, & per consequens circa illos polos immobiles describere parvos circulos, ponit Cælum octavum super suos polos: sed non contrario motu moveri, motui Cæli noni, sed ad eandem partem: & quod polus octavi Cæli minus efficeret respicit influentiam, quam ipsum Cælum nonum: & ideo ipse polus non complet circulum, dum punctus aliquis in Cælo nono complet circulum: & quod polus inferioris Cæli desinit a completionem circuli, vocat intercessionem primam, quam secundum eum, supplet motus Cæli inferioris super illum polum: & in Cælo octavo perfecte supplet, quantum ad longitudinem; sed quantum ad latitudinem necessitatio est differentia; nam polus exit polum. Nam motus iactus super polum Cæli inferioris, licet compleat motum Cæli illius, circa polum superiorem, quantum ad longitudinem, tamen non potest esse verus circulus alicujus stellæ: motus in Cælo inferiore, sed Sphæra, quia non redit ad eundem punctum, a quo incepit motus. Ita universaliter propter diversitatem polorum quorundam Calorum, ab illis, & per intercessionem primam, & suppletionem ejus, & specialiter in quibusdam stellis, per hoc, quod non firantur in medio sui Cæli: nec tunc dare fundamenta ad salvandum differentias longitudinis, & latitudinis, in motibus Planetarum: & hoc, non potest

a Quære Avic. 2. Ca. c. 35 & Thebit. in irac. de mo. stell.

aliquid Cælum inferius moveri contra motum Cæli superioris, quæ talis, sed ponendo Cælum superius moveri ad eandem partem, ad quam inferius, sed tamen minus efficaciter: quia naturale est, quod vitæ recepta in aliquibus ad invicem ordinatis, efficacius recipiatur in proximioribus. Ista traditio satis videtur consonare cum principis naturalibus, si possent per eam salvari omnia apparentia secundum longitudinem, & latitudinem: forte enim per eam possent salvari stationes, & retrogradationes, & processionis Planetarum, sicut & ipse nititur salvare in quibusdam polis, in libro suo.

Sed tertiam differentiam, videlicet elevationis, & depressionis, impossibile est salvere, (a) ponendo omnes Cælos esse concentricos, quia tunc si Planeta non erit Cælum suum, sed tantum partem sui Cæli; & illa pars Cæli sui qualitercumque moveatur, semper æque distat a centro; pro eo, quod totum istud Cælum circulariter rotatum, est concentricum mundo; ideo ubicumque stella fuerit, semper æque elevabitur, & æque deprimetur per respectum ad iunctum Cælum, & licet non esset necessarium, propter duas primas differentias, ponere eccentricos, & epicyclos, secundum Ptolemaum (b) & alios Astronomos tamen propter tertiam differentiam est necessarium. Et hoc supponendo, ad propositum concluditur, nulli Planete sufficere ad motum suum unicum Cælum. Accipitur ergo, exempli gratia, Cælum Saturni, si ponatur concentricum mundo, dum Cælum octavum sit concentricum mundo, moveatur Cælum Saturni: succedet ergo Aux istius Cæli, Augis opposito: sed Aux istius non intravit Cælum stellatum: quia duo corpora essent simul, sed tantum attingebat oppositum Augis: ergo si minus est distans a centro terræ, quam Aux, non attinget superficiem concavam Cæli stellati: & ita erit ibi vacuum: ergo non potest vitari inconveniens, de inclinatione, vel similitate corporum, vel vacuo, nisi attribuendo cuilibet Planete ad minus tres Cælos circumdantes terram, quorum duo extremi, videlicet superior, & inferior, habeant superficies ultimas concentricas, & videlicet superius convexam, & inferius concavam: habent autem illæ duæ superficies alias duas, videlicet superius concavam, & inferius convexam concentricas mundo: & inter illas duas superficies sit tertius orbis, qui dicatur *deserens*, eccentricus quidem terræ; concentricus autem illis duabus superficialibus deserentibus ita quod illi duo revolventes ad quancumque partem moveantur, non sequitur vacuum, semper enim spissior pars unius est contra partem minus spissam alterius: & e converso. Similiter qualitercumque moveatur deserens inter illos duos revolventes, superiorem, & inferiorem, ex motione ejus non sequitur vacuum, nec scissio: quia superficies sunt ambæ concentricæ illis superficialibus, inter quas contingeretur, & moveretur: & ita stella fixa in parte una illius deserentis, quandoque erit in Auge, quando scilicet illa pars deserentis, in qua est ipsa, directe supponitur spissiori parti inferioris revolventis, &

sup.

supponitur minus spissæ parti superioris revolventis: quia tunc maxime distabit a centro terræ. Erat autem stella in opposito Augis, quando illa pars orbis deserentis, ubi ipsa fixa est, supponitur tenuissimæ parti inferioris revolventis: & supponitur spississimæ parti superioris revolventis: quia tunc minime distabit a centro terræ. Istius imaginatio patet expressius, in figura tali.

Uterius, cum Mercurius habeat deferens, cujus centrum non ovetur, & non circa terram, (a) sicut centrum Lunæ, sed ex una parte, describendo circuitum partium: sicut patet in Almagesto, sequitur quod orbis deserentis, non sit concentricus revolventibus, supremo scilicet, & infimo: & ideo necesse est ad minus, ibi ponere quinque orbis, quatuor revolventes, & orbem quantum deserentem, ut patet in figura.

Præter istos autem, necesse est ponere epicyclos: qui non sunt orbis circumdantes terram, sed parvi orbis situati in determinata parte orbium circumdantium terram. Et hoc, quia major est elevatio stellæ quandoque, quam alias, quæ elevatio non potest esse ex solo deserente, & Processio etiam, & statio, & retrogradatio, facilius salvantur per epicyclum Cæli. Sed quidquid sit de epicyclis, saltem Cæli mobiles circumdantes terram, et erunt viginti quinque, scilicet vigintitres Planetarum, & præter hoc cælum octavum, & cælum nonum.

Ad argumenta. Ad primum dico, quod scriptura accipit *firmamentum*, pro toto Cælo inter Emphyreum, & elementa. Ad secundum dico, quod illa conformitas motuum non concludit continuitatem. Ad tertium dico, quod non potest Cælum cedere stelle motæ, sicut potest aqua, vel aer corpori imposito, motu per ipsam: quia corpus naturaliter incorruptibile, est naturaliter indivisibile, si sit incorruptibile tam secundum partes, quam secundum totum, quales ponitur esse Cælum: & ita non potest esse motus alicujus in Cælo, non motu, per aliquod agens naturale.

Y 4

QUÆ.

a Vide Aug. 12. Me. c. 15.

b Cæli com. 39.

a Dist. 9. cap. 7. 8. 9. 10. 11. Vid. 10. de Mens. re. 12. suorum epicyclo.

QUESTIO TERTIA.

An Calum agat in hac inferiora?

Cretia tertium, scilicet, utrum stelle agant in hac inferiora. Arguitur quod non, secundum Philosophum 7. Physic. oportet *movens, & motum esse similes*, (A) vel immediate, vel mediante medio: sed stelle, & hęc inferiora non sunt similes. Patet, quia multum distant, nec possunt esse, quantum ad agere mediante medio, quia illud medium esset aliquis orbis, vel aliqui orbis: huiusmodi autem orbis non recipiunt impressiones tales, quibus scilicet hęc inferiora alterantur, & generantur, & corrumpuntur: ergo, &c.

Præterea, si stelle agerent in hęc inferiora, cum ipse determinate agant, & non contingenter in istis inferioribus, quantum ad motum, & alterationem, sive quantum ad generationem, & corruptionem ipsorum, non esset aliqua contingencia, nec contingenter ibi aliquid eveniret. Præterea, si agerent in hęc inferiora, hoc esset per aliquem motum localem, vel per aliquam formam permanentem. Non primo modo, quia motus localis non est qualitas activa, nec principium agendi, cum tantum sit *visi finis*: & sic non videtur dicere formam absolutam substantialem, nec accidentalem: nec etiam per formam permanentem substantialem, vel accidentalem; quia tunc stante motu, scilicet si starent, possent agere, & per consequens stante Cælo, & cessante motu, possent esse alterationes, & huiusmodi mutationes, & motus, in istis inferioribus: quod est contra Aristotelem, (b) qui vult, quod primo motu cessante, impossibile est esse aliquid alium inferiorem. Contra, *Genesi primo*, dicitur de stellis, quod postea sunt in firmamento, ut sint in signa, & tempora: & non solum æris, & terrę ut exposuit Magister. (c) Præterea, 2. Physic. dicit Aristoteles *Homo generat hominem, & Sol*. Et secundo de Generatione, dicit quod motus Solis in circulo obliquo est causa perpetua generationis, & corruptionis in istis inferioribus. Præterea, ratione sic: si stelle non haberent aliquam actionem in hac inferiora, frustra poneretur varius, motus in orbibus: nam orbis in se uniformis est, & motus orbis uniformis: & ideo oportet varietatem effectuum reduci in varietatem naturę stellarum.

Dico ad questionem, quod stelle habent actionem in hęc inferiora, elementa, in mixta insensata, & irrationalia. In elementa habent actionem dupliciter, & quoad alterationem, & quoad generationem. Accedente enim Sole, & aliis calidis ad zenith alicuius regionis, elementa superiora, scilicet ignis, & aer, augentur: & inferiora, scilicet terra, & aqua, minuuntur, & convertuntur in

su-

superiora: & e converso recedente Sole, & accedentibus stellis effusive frigidis, ut est Saturnus, & Mercurius, accidit generatio elementorum aquę, & terrę. Et sic dicitur, quod tunc sphaera aquę erit aliquando minor, aliquando maior; & oriam videtur esse vacuum, si non tantum augmentatur volum elementorum, quantum aliud minuitur. Dico, quod sicut accedente Planeta, puta Sole ad zenith unius regionis, generatur ibi per ejus excessum plus de igne, & minuitur de aqua: ita per recessum ab alia regione, generatur plus proportionaliter de elementis frigidis; & minuitur de calidis, & sic generatur ibi æqualitas quoad totum. Præterea secundo, stelle habent actionem quoad loci mutationem: superior enim pars aeris fertur circulariter ad motum Cæli, quod patet, quia impressiones ignitas, ut cometas, & huiusmodi, quę in istis locis generantur, videmur transferri circulariter: & multo magis sphaera ignis, quę est propinquior Cælo, movetur motu circulari ad motum corporis caelestis. Præterea, corpora caelestia non solum causant motum in istis elementis sibi propinquis, sed in remotioribus, ut in aqua: nam Luna causat motum in mari, cui vocatur fluxus, & refluxus: & ex hoc supponunt Astrologi per experimentum, quod Luna habet dominium super humida, sicut Sol super siccā, super quancunque enim regionem elevatur Luna, aqua maris ascendit directe tanquam versus causam suam: ita quod aqua maris in illo loco, qui directe supponitur centro Lunę, est altior, quam in quocunque alio loco, ille autem locus habetur per lineam ductam a centro terrę, ad orbem Lunę: illa enim linea necessario transibit per locum, qui est eminentior in aqua, & vocatur tumor aquę. Quomodo autem ista elevatio fiat effective a Luna diversimode dicitur. Uno modo ponitur, quod Luna habet virtutem quandam sibi connaturalem ad attrahendum ad se aquas maris, sicut magnes trahit ferrum. Alio modo dicitur, quod hoc fit propter diversitatem angulorum, quos faciunt radii Lunę super aquas in principio ortus Lunę, & in medio Cæli existentis. Ponitur exemplum de pulimento in olla super ignem, & de vapore resoluta a cibo faciente animal dormire, de hoc nihil ad presens. Prima opinio fuit Albumatar. 2. *lib. majoris introductionis in Astronomia*, sed sequendo viam illam, quę communis est utrique, scilicet quod tumor ille semper est in directo Lunę, ubique sit Luna, sequitur, quod ille tumor circumsetam terram, in tanto tempore, quanto Luna circumsetam orbem per motum firmamenti, scilicet 25. fere horis; quia Luna ab ortu ejus, usque ad ejus iteratum ortum consumit plus temporis, quam fit dies naturalis habens 24. horas per spatium temporis, in quo oriuntur 12. gradus æquinoctiales; quia in una revolutione firmamenti, tantum pertransit Luna de spatio, motu suo proprio, qui est ad Orientem contra motum firmamenti; sed ele variis graduum æquinoctialis facit unam horam: ideo servat, quod Luna percurrit orbem suum in 25. horis, minus duobus gradibus; & tumor aquę in totidem horis circumsetam Oceanum regulariter: est tamen irregulariter accedat

a Tex. cap. 8. a. U. inde. b 2. Phys. c 2. de Gen. in fine.
c Dist. p. res. 2. in. Ten. 26. Tex. 56.

fluxus in maribus mediterraneis, & fluvii; ratio est, quia inundatio aliorum marium venit in isto tumore Oceani, in directio aliquis regionis: & tumore Oceani in directio motus Lunæ: pars autem aquæ ejusdem tumescens in Oceano quoad locum, & alveos humiliter vicinos, propter naturam gravitatis aquæ, & fluunt tunc maria mediterranea. Recedente autem Luna ab illo aspectu, vel situ; recedat tumore predictus: & per consequens in loco Oceani, ubi prius fuit aqua eminentior, quam in mari, & in fluminibus mediterraneis, jam per recessum illius tumoris, fit aqua ibidem humilior terra: & ideo aqua inundat ad loca illorum fluviorum propter loci humilitatem; ex eademque natura fluunt ad Oceanum: & hæc est causa in generali fluxus, & refluxus maris. Sed mare mediterraneum magnum, quod decurrit ab Occidente, in Orientem, dividens Italianam ab Ægypto, & ab aliis regionibus Africa, & Asia, non fluit ex illa causa ita sensibilibiter: quia Oceanus ingreditur mare illud per angulum introitum, ex parte Orientis versus Hispaniam, qui vocatur angulus maris: regulariter tamen non accedit in aliis maribus, sicut in Oceano: quia maria quanto propinquiora sunt Oceano, tanto citius fluunt; sicut maria Septentrionalia; præcipue mare inter Norvegiam, & Scotiam, & inter Hiberniam, & Hispaniam: maria autem distantia tardius. Sed quare bis in die fluit, & refluit? Albumazar ubi supra dicit, quod Luna in quarta cæli, habet effectum consimilem in quarta terræ oppositæ; ita quod sicut in quarta Orientali, inter Orientem, & meridiem, dum Luna est in ascendenda super hemispherium, tunc habet fluxum; in hac quarta; & descendente Luna a puncto meridiei ad Occidentem, continue incipit mare decrescere in illa quarta, in qua prius crevit, & fluit in alia quarta Occidentali: & descendente Luna ab Occidente, sub terram usque ad angulum medii noctis, fluit mare in quarta Orientali super terram, illi quartæ oppositam, in qua tunc est Luna; & ita jam bis in illa die fit fluxus in illa quarta, & ita de aliis: Sed quæ sit causa hujus, ideo non dicit: nam videtur quod radij Lunæ, non possunt penetrare terram: & ideo videtur quod eundem effectum, quem causat per radios incidentes; dum esset in quarta Orientali sub terra, eundem causet tunc per radios suos reflexos a firmamento, dum est in quarta Occidentali sub terra.

Secundo dico, quod Planetae, & stellæ habent actionem super mixtam mista imperfecta, ut impressiones quædam, generantur ab illis: nam in terra illarum impressionum, que est vapor, non elevatur ad locum generationis illarum, nisi per calorem incorporatum, vel virtute aliquis stellæ: & hoc maxime patet in stellis comatis, que non tantum moventur ab Oriente in Occidentem, sequendo motum Cæli: sed ab Aquilone in Austrum sequendo scilicet determinatum motum aliquis Planetae, a quo generantur. Sed dices, ex quo habent talem causalitatem stellæ, & orbis supra inferiora, que quidem causalitas est determinata, & necessaria, quare non judicant determinate Astrologi de effectibus eorum? Dico, quod causa hujus est, quia non sciunt per-

perfecte qualitates, & virtutes Colorum, & Stellarum concurrentium ad talem effectum, quas si cognoscerent, possent de his judicare: & ideo credo, quod Angeli habent harum prædictarum notitiam, ita quod possunt de his bene judicare, & quoad tempus quando venturi sunt illi effectus, & quoad qualitates eorum, vel quietitatem, & etiam si talis effectus sit impedibilis per aliam stellam. Poterunt enim scire, quod non elevabitur, nisi tantum de materia, vel sic, & possunt scire si erunt venti dissipantes, & in quo situ, & ubi dissipantur, & cadent. Hæc vero omnia, quia non plene noverunt Astrologi, ideo nec plene nec perfecte, nec secure de his possunt judicare, tot enim causas oportet ibi concurrere, quod nimis est difficile judicare de talibus.

Tertio dico, quod habent actionem in mixta perfecta inanimata, ut sunt metalla, que in quibusdam regionibus generantur ex confectione habente respectum ad illam regionem, & non aliam, nam terra non est activa hujus diversitatis.

Quarto dico, quod habent actionem super animata, alterando scilicet corpora mixta ad qualitates convenientem, vel disconvenientem anime perficienti tale corpus, & ita possunt agere ad generationem, & corruptionem, & ita similiter in sensitivis: nam organa sensitiva, que sunt corpora mixta, possunt immutari, & alterari ad aliam quem gradum convenientem illis (a), ut nata sunt organa sensitiva, & etiam ad disconvenientem sensui, & ita possunt organum corumpi, & lædi, & per consequens possunt habere aliquam actionem quoad intellectum quodammodo: quia si deordinatur sensus in acta suo, per consequens, deordinatur intellectus, ut patet in æneticis, & lunaticis, in quibus est imaginatio confusa: & etiam quo ad hoc potest esse causa deordinationis in voluntate. Possunt enim appetitum sensitivum alterare, ut magis inclinatur ad hoc, quam ad illud: & quia in vi tunc voluntas rationalis inclinatur ad profectandum, quod simpliciter appetitur ab appetitu sensitivo, ideo hoc modo inclinat voluntatem Planetae, & alia corpora cælestia. In nullo tamen necessitate absolute voluntas propter hoc: sed ex sua libertate potest contrarie: & propter istam pronitatem ad sequendum appetitum sensitivum contra dictam rationem, quam causant corpora cælestia, accidit inæquentur Astrologos vere pronosticare de moribus hominum, puta, quod erunt luxuriosi, vel per hujusmodi constellationes navitatis: non quod ita eveniat necessario, quod non potest aliter esse de his, que dependent a voluntate rationali; si homo vellet magis sequi per voluntatem, legem rationis, quam sensus: sed *Cogitationes hominum prona sunt ad malum.* Genes. 8. & Eccles. 10. *Perversi difficile corriguntur, & stultorum insinatus est numerus.*

Ad primum argumentum (b), dico, quod sufficit quod agens, & pa-

a 1. de Anima t. e. 66. Vide infra dist. 29. & 3. *disin.* 15.

b De hoc sup. d. 9. m. 16. & d. 2. q. 11. de quo etiam Scot. 7. *Phys.* 4. 3. *Torpedo stuporem causat.* Arist. 9. de ani. 39.

patiens sunt simul, vel secundum contactum, vel mediante aliquo medio: sed hic est simul secundum medium. Et ad probationem in oppositum, dico, quod non oportet quod medium sit capax actionis, secundum eandem rationem cum extremo, in quo pericite dicitur esse alteratio: sed secundum aliam rationem huius actionis, alterius rationis: puta sub ratione luminis bene est capax Caelum: omnis enim pars Caeli, quae potest esse sub septem pyramidibus potest esse tenebrosa. Patet de Luna, & aliis quae pariuntur tenebras, & huiusmodi. Et patet per exemplum comae de pisce, qui per rete medium, facit stuporem: qui tamen stupor non est in rete. Ad secundum dico, quod circumscripto omni libero arbitrio humano, Angelico, & Divino, omnia eveniunt de necessitate, & nihil contingenter eveniret, & nihil esset in entibus in potentia ad contradictoria: si enim aliqua causa nata esset elevare vaporem, de necessitate generaret pluviam: si vero fortior causat in oppositum eveniret, de necessitate impediretur: & hoc notum est Angelo & secundum hoc, quocumque ex talibus casibus evenit pro illo instanti, in quo evenit, & in sensu divisionis, non evenit contingenter, ita quod possit non evenire.

Sed quid de infinitatibus? aguntur ad hoc? Dico, quod sic. Habent enim aliquam actionem dispositivam in remittendo, & intendendo qualitates, & huiusmodi: & sic est conveniens & necessarium, quod bonus medicus habeat scientiam Astronomiae: possunt enim propinare aliquo tempore medicinam, quae interficit, quae tamen alio tempore liberaret. Ad tertium dico, quod non possunt tantum per motum localem: quia omnis forma absoluta est perfectior respectiva: ergo oportet, quod sit per formam absolutam substantialem, vel accidentalem: quod concedo. Tu dicit contra, quia tunc si Planeta, vel corpus caeleste staret, causaret, & concedo, causaret quantum de se esset; nec ejus motus localis facit ad actionem suam, latio enim, vel motus Solis requiritur ad hoc, ut adducat agens, patet 2. de Gen. (a) nec valet illud, cessante primo motu, &c. quod enim est prima, solum secundum eminentiam, & non essentialiter respectu aliorum, non oportet, quod ipso destructo, alia destruantur.

**DIXIT ETIAM DEUS PRODUCANT AQUAE REPTILE, &c.
DISTINCTIO XV.**

Circa istam Distinctionem, in qua Magister agit de opere quatuor dierum, scilicet de productione animalium quaeritur.

QUESTIO UNICA.

Vtrum in corpore animalis, vel in quocumque mixto remaneant elementa secundum substantiam in actu?

Quod non (b), videtur. Nam animalia aliqua producebantur, sive generatebantur ex aqua. Patet hoc Gen. 1. producantur aqua reptile

a Sec. 4. dist. 44. qu. 4. Text. 56. § 58. b Iude Gen. 1. 6. 7. § inde.

re, & vivencia super terram: sed generatio unius est corruptio alterius: ergo aqua corrumpitur, cum ex ea generatur piscis: ergo de similitudine alia elementa corrumpuntur, & non manent. Item, si aliquid elementum, secundum substantiam maneat in mixto, eadem ratione, & omne elementum maneret: & tunc cum inclinatio illorum sit ad loca contraria, mixtum ex illis violententer moveretur, & quiesceret in quocumque loco. Item, omne habens in se contraria, necessario corrumpitur a causa intrinseca: sed non omne mixtum corrumpitur a causa intrinseca; ut patet de lapidibus; & metallis, ut auro, & huiusmodi, quae non nascuntur: ergo nec corrumpuntur a causa intrinseca. Omnia enim inanimata, quae non recipiunt alimentum, non marcescunt ex se, nec corrumpuntur, nisi ab extrinseco: ergo non omne mixtum habet in se elementa, secundum substantiam. Contra, primo de Gen. cap. de mixtione. *Mixtio est miscibilium alteratio, primum unio.* Ex hoc dupliciter arguo, si est alteratorum, ergo non est corruptorum. Similiter si mixtio est unio miscibilium, & unio non est corruptio: sed entium: ergo miscibilia manent.

Item qualitas elementum non est sine elemento: sed qualitas elementum apparet in mixto; ergo, &c. Probatio major. secundo de Anima, dixit Aristoteles, quod corpora non possunt se tangere in aere, vel aqua, nisi interceptus aer; vel aqua medius. Quod probat, quia humida sunt in superficiebus contingentibus, & humiditas aquae non est sine aqua. Item primo Caeli, & Mundi, text. 7. § 8. (a) mixtum movetur secundum naturam elementi predominantis: sed si effectus est, causa est: ergo si grave mixtum movetur deorsum, in eo est terra activa: Item Aristoteles lib. de morte, & vita (b). In omnibus corruptibilibus duplex est corruptio, marcesco, quae est corruptio interior, & extinctio, quae est corruptio exterior: sed non esset corruptio intrinseca, nisi a contrariis intra existentibus: ergo quod agit primam corruptionem necessario est dare aliquod intrinsecum actum, quod agit ad transformationem substantialem est dare actum, & passivum, est ibi substantiam dare duas substantias in actu, unam corruptentem, & aliam, quae corrumpitur: ergo, &c.

Hic est una opinio Avicennae, quam recitat Commentator 3. Caeli, § 19. *Mun. com. 67.* & primo de Gen. cap. de mixtione, quod elementa manent in mixto secundum substantiam, non remissa; sed secundum qualitates sunt remissa. Contra illud arguit Commentator, quod si elementa (c) remittantur secundum qualitates, quod etiam remittantur secundum substantiam. Primo, idem est iudicium de toto, & de parte: ergo si qualitas potest remitti secundum partem, manent substantia elementum omnino non remissa, eadem ratione potest elementum remanere secundum substantiam, amissa tota qualitate: & sic posset esse ignis; & non calidus, ideo ponit ipse substantiam elementum remitti, sicut, & qualitatem, probat autem, quod elementum aliquo modo manet.

a Text. 90. b Text. 13. c 3. Caeli. ubi sup.